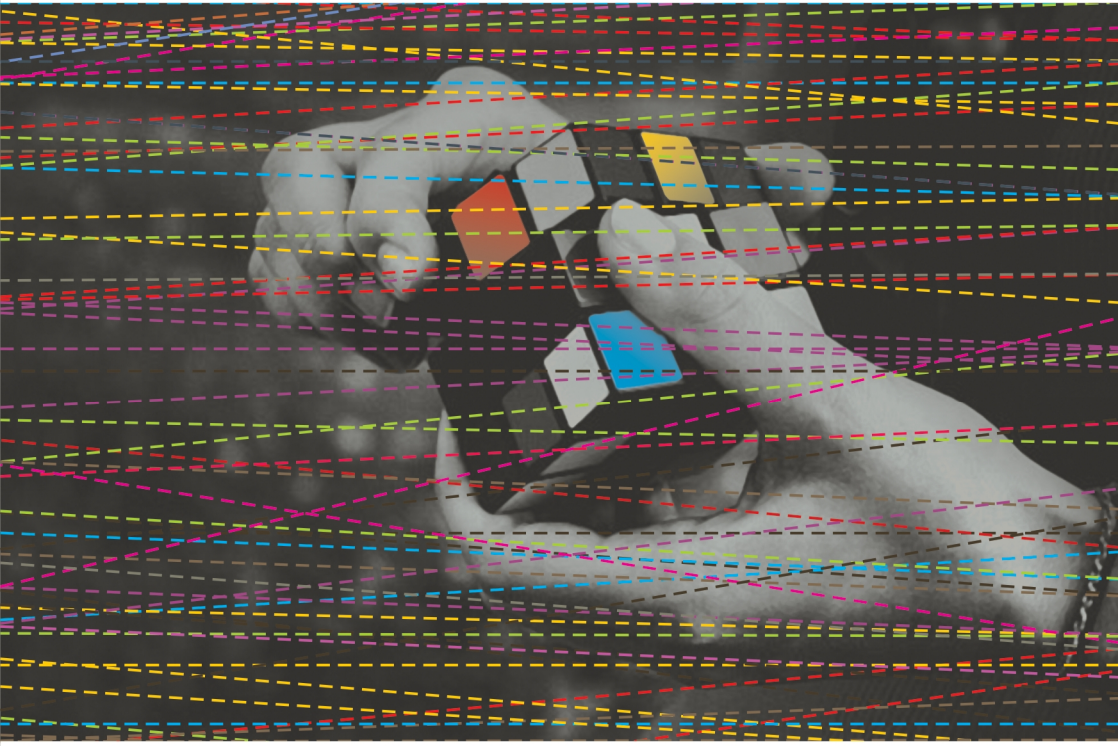

DARBAS SU PRASIŽENGUSIAIS NEPILNAMEČIAIS VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE NORVEGIJOS PATIRTIES PRITAIKYMAS LIETUVAI

norway grants

Globali Iniciatyva Psichiatrijoje

DARBAS SU PRASIŽENGUSIAIS NEPILNAMEČIAIS VAIKŲ SOCIALIZACIJOS CENTRUOSE NORVEGIJOS PATIRTIES PRITAIKYMAS LIETUVAI

Vilnius
2010

UDK 364-053.6
Da291

Modelis parengtas įgyvendinant Europos ekonominės erdvės (EEE) ir Norvegijos finansinių mechanizmų subsidijų schemą „Patirties perdavimo ir bendradarbiavimo ryšių tarp vietinio, regioninio ir Euroregioninio lygio partnerių Lietuvoje ir Norvegijoje stiprinimas“ finansuojamą projektą **„Darbo su delinkventinio elgesio vaikais, taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę, tobulinimas ir specialistų kompetencijų ugdymas pasitelkiant Norvegijos patirtį“.**

Projekto vykdytojas VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“. Projekto partneris Lietuvoje LR Švietimo ir mokslo ministerija, atsakinga institucija Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.

Rengė
Simona Bieliūnė
Dovilė Juodkaitė
Aurelija Lingienė
Rokas Uscila

Pasiūlymus teikė
Audronė Bedorf

Maketavo
Dalius Naginevičius

Redagavo
Mečislavas Adomas Grikpėdis

ISBN 978-609-65189-3-0

© UAB „Nestandartiniai.LT“, 2010

Turinys

I. Projekto „Darbo su delinkventinio elgesio vaikais, taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę, tobulinimas ir specialistų kompetencijų ugdymas pasitelkiant Norvegijos patirtį“ pristatymas 5

Informacija apie fondą 5

Informacija apie projektą 6

II. Vaiko vidutinės priežiūros priemonė, jos skyrimo situacijos apžvalga 9

III. Bendradarbiavimas taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę 12

1. Bendradarbiavimas tarp institucijų 13
2. Bendradarbiavimas su įstatyminiais atstovais 18
3. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais 23
   3.1. Projektinė veikla 25
4. Vaikų socializacijos centro darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimas 27
   4.1. Komandinis darbas 28
   4.2. Bendrų ir profesinių etikos normų žinojimas ir jų laikymasis 34

IV. Išvados ir rekomendacijos 37

Summary 41

Literatūra 55

I. Projekto „Darbo su delinkventinio elgesio vaikais, taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę, tobulinimas ir specialistų kompetencijų ugdymas pasitelkiant Norvegijos patirtį“ pristatymas

Informacija apie fondą

Projektas **„Darbo su delinkventinio elgesio vaikais, taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę, tobulinimas ir specialistų kompetencijų ugdymas pasitelkiant Norvegijos patirtį“** yra finansuojamas vienos iš Europos ekonominės erdvės (EEE) ir Norvegijos finansinių mechanizmų įgyvendinimo schemų – subsidijų schemos „Patirties perdavimo ir bendradarbiavimo ryšių tarp vietinio, regioninio ir euroregioninio lygio partnerių Lietuvoje ir Norvegijoje stiprinimas“ (toliau -Bendradarbiavimo fondas).

Bendradarbiavimo fondo tikslas – perduoti patirtį ir stiprinti Lietuvos ir Norvegijos vietos, regioninių ir euroregioninių partnerių bendradarbiavimą ir taip prisidėti prie regioninės politikos skatinimo Lietuvoje.

Iš Bendradarbiavimo fondo remiami įvairaus pobūdžio mokymai, stažuotės, partnerystės strategijos bei veiksmų plano parengimas, bendrų metodikų parengimas ar įdiegimas ir kitos veiklos, kad būtų perduota patirtis numatytose prioritetinėse srityse.[1] Šios subsidijų schemos vienas pagrindinių reikalavimų – paprojektį įgyvendinti bent su vienu partneriu iš Norvegijos Karalystės, siekiant skatinti Lietuvos ir Norvegijos bendradarbiavimo ryšius bei patirties perdavimą.

---

[1] – aplinkos apsauga, taršos mažinimas, atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimo skatinimas;
– subalansuotos plėtros skatinimas – geresnis išteklių naudojimas ir valdymas;
– Europos kultūros paveldo išsaugojimas, įskaitant viešąjį transportą ir miestų atnaujinimą;
– žmogiškųjų išteklių ugdymas, parama švietimui ir mokymai, vietos valdžios ir jos institucijų administracinių ir viešųjų paslaugų gebėjimų stiprinimas, taip pat tai įgyvendinti padedančių demokratinių procesų skatinimas;
– sveikatos apsauga ir rūpinimasis vaikais.

Informacija apie projektą

2009 m. VšĮ „Globali iniciatyva psichiatrijoje“ (toliau GIP) kartu su partneriais iš Lietuvos – LR Švietimo ir mokslo ministerija (atsakingas Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras) bei Norvegijos – Oslo, Sagene seniūnija (atsakinga Vaiko gerovės tarnyba) pateikė paraišką Bendradarbiavimo fondui projektui *„Darbo su delinkventinio elgesio vaikais, taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę, tobulinimas ir specialistų kompetencijų ugdymas pasitelkiant Norvegijos patirtį“* finansuoti. Projektas pradėtas įgyvendinti 2009 m. spalį, baigtas 2010 m. rugsėjį.

Poreikis teikti bei įgyvendinti tokio pobūdžio projektą kilo iš ankstesnių GIP vykdytų projektų vaikų ir paauglių psichikos sveikatos gerinimo, jų teisių ir interesų apsaugos, socializacijos ir integracijos srityse.[2] Lietuvoje vaikams, turintiems elgesio ir emocijų problemų, taikomos pagalbos bendruomenėje priemonės nėra pakankamai efektyvios, neatitinka vaiko individualių poreikių. Nors Lietuvoje vaikų resocializacijos (vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių) sistema yra reformuota, tačiau pasiekti ne visi vaiko teisių apsaugos sistemos iškelti tikslai dėl patirties ir kvalifikuotų bei motyvuotų specialistų trūkumo. Viena iš silpnybių Lietuvos švietimo sistemoje įvardijama nepakankama pedagogų kompetencija dirbti su nemotyvuotais, linkusiais nusižengti, mokyklos nelankančiais vaikais, taip pat ir neigiamas pedagogų požiūris į mokymosi sunkumų turinčius mokinius.[3] Norvegijoje vykdytas 2003–2008[4] strateginis planas numatė daugiau nei

---

[2] 2006 m. GIP kartu su LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga bei kitomis žmogaus teisių srityje dirbančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis įvykdė stebėsenos projektą „Vaiko teisių padėtis Lietuvos stacionariose globos ir ugdymo įstaigose“ bei parengė išsamią situacijos analizę, kuri atskleidė daugelį sistemos ydų ir paskatino spręsti išryškėjusias problemas.
2007 – 2009 m. „Vaikų ir paauglių psichikos sveikata išsiplėtusioje Europos Sąjungoje – efektyvios politikos vystymas“ projekto rėmuose GIP kartu su LR Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga atliko tyrimą “Vaikų, kurių tėvai globojami stacionariose globos institucijose (psichoneurologiniuose pensionatuose), padėtis, šios grupės vaikų teisių ir jų teisėtų interesų užtikrinimas, paramos vaikui ir jo šeimai priemonių poreikis bei jų suteikimo galimybės“.

[3] Mokyklos nelankančių vaikų sugrąžinimo į mokyklas programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-11-24 nutarimu Nr. 1261 (Žin., 2008, Nr. 140 – 5558, galiojo iki 2010-06-01).

[4] The Government’s strategy-plan for children and adolescents’ mental health…together on mental health” (2003).

100 skirtingose žinybose, įvairių specialistų ir paslaugų teikėjų vykdytų priemonių, kurių tikslas – gerinti vaikų ir paauglių psichikos sveikatą. Plane aiškiai įvardintos pastangos sujungti skirtingų institucijų veiklas gerinant vaikų ir paauglių psichikos sveikatą, numatytas sveikatinimas ir prevencija, šeimos ir vaiko gebėjimų stiprinimas susidoroti su kylančiais iššūkiais.

Pagrindinis įgyvendinamo projekto tikslas – pasitelkiant pasiteisinusią Norvegijos patirtį vaikų resocializacijos srityje, inicijuoti specialistų kompetencijų ugdymą, glaudesnį bendradarbiavimą tarp sektorių Lietuvoje ir pažangių darbo metodų diegimą taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę.

Projektu sprendžiama problema – nepakankamai efektyviai veikianti delinkvenčių vaikų resocializacijos sistema. Projekto veiklomis siekiama prisidėti prie prasižengusių nepilnamečių[5] resocializacijos sistemos reformavimo, pasitelkiant už nacionalinės švietimo politikos formavimą atsakingą Lietuvos partnerį – LR Švietimo ir mokslo ministeriją, kurios aktyvus įsitraukimas bei dalyvavimas užtikrina tinkamą dėmesį vaikų resocializacijos problematikai, stiprina bendravimą tarp sistemos dalyvių ir bendradarbiavimą tarp sektorių, prisideda prie projekto veiklų ir pasiekimų tęstinumo. Partnerio iš Norvegijos Karalystės įtraukimas ir ilgametės patirties perdavimas bei pritaikymas Lietuvos situacijai skatina teigiamus postūmius neseniai reformuotai nepilnamečių resocializacijos (vaikų minimalios ir vidutinės priežiūros) sistemai mūsų šalyje.

Projektas skirtas asmenims tiesiogiai dirbantiems ar susietiems su nepilnamečių resocializacijos sistema, todėl tikslinę projekto grupę sudaro LR Švietimo ir mokslo ministerijos, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro atstovai, vaiko teisių apsaugos specialistai, vaikų socializacijos centrų darbuotojai, nevyriausybinių organizacijų, veikiančių vaikų resocializacijos srityje atstovai.

Projekto metu buvo įgyvendinamos kelios pagrindinės veiklos. Projekto dalyviai vyko į Norvegijos Karalystę susipažinti su Norvegijos darbo su prasižengusiais nepilnamečiais praktika ir patirtimi. Vizite dalyvavo 15 tikslinės grupės asmenų – specialistų iš Lietuvos. Vizito

[5] Sąvoka "prasižengę nepilnamečiai" vartojama kalbant apie vaikus, turinčius elgesio problemų.

Norvegijos Karalystėje metu buvo aplankytos 7 Oslo Sagene seniūnijoje veikiančios įstaigos, dirbančios su delinkventinio elgesio vaikais. Projekto eigoje atliktas tyrimas „Vaikų, kuriems paskirta vidutinės priežiūros priemonė, situacijos, veiksnių ir priežasčių, paskatinusių nusižengti, analizė“ (toliau Tyrimas). Tyrimo tikslas – surinkti duomenis apie vaikų socializacijos centrų (toliau VSC) veiklą ir veiksnius, turėjusius įtakos vaiko patekimui/pakartotiniam grįžimui į jį. Be to, išsiaiškinti sistemines priežastis, lemiančias situaciją, kai iš socializacijos centrų išėję jaunuoliai negeba pritaikyti įgytų įgūdžių, atsispirti neigiamai aplinkos įtakai ir nusikalsta pakartotinai.

Tyrimo duomenys naudojami ir šiame leidinyje pailiustruoti ir pagrįsti būtinumą reformuoti pagalbos vaikui, turinčiam elgesio problemų, sistemą. Tikėtina, kad jie bus naudingi planuojant tobulinti bei optimizuoti šią sistemą, efektyviau naudoti viešojo sektoriaus lėšas ir atsiliepti į individualius delinkventinio elgesio vaikų poreikius.

Kita projekto veikla – tai šis specializuotas leidinys, kuriame pateikiamas rekomendacinis atsakingų institucijų bei asmenų bendravimo ir bendradarbiavimo modelis vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę. Modelis „Darbas su prasižengusiais nepilnamečiais vaikų socializacijos centruose. Norvegijos patirties pritaikymas Lietuvai“ skirtas centrinės ir vykdomosios valdžios, vietos savivaldos atstovams, vaiko teisių apsaugos, švietimo pagalbos specialistams, pedagogams, VSC administracijos atstovams ir darbuotojams, o taip pat kitiems socialiniams partneriams, tiesiogiai dalyvaujantiems vaikų ugdymo, resocializacijos ir integracijos procesuose.

Kiekvienoje modelio dalyje, aptariant aktualius Lietuvos teisinio reglamentavimo bei praktinio taikymo, vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę, aspektus bus aptariama Lietuvos situacija, teisiniai, teoriniai ir praktiniai klausimai, kurie bus iliustruojami Tyrimo metu gautais duomenimis, bei apžvelgiama su nagrinėjamais klausimais susijusi Norvegijos praktika, jos pritaikymo galimybės Lietuvoje. Leidinio pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

II. Vaiko vidutinės priežiūros priemonė, jos skyrimo situacijos apžvalga

Lietuvoje vis dažniau analizuojami šalies sociokultūriniai, ekonominiai ir politiniai pokyčiai ir jų poveikis įvairioms visuomenės grupėms. Daugelis autorių teigia, kad bet kokios permainos turi įtakos šeimos atsparumui, gyvybingumui, savitarpio globos ir ugdymo funkcijų užtikrinimui, o svarbiausia – sėkmingai vaikų socializacijai. Pastaraisiais metais visuomenei priimtinų normų neatitinkantis vaikų elgesys yra aktuali problema, su kuria susiduria šeimos, mokyklos ar visuomenės nariai. Delinkventinis elgesys dažniausiai pasireiškia paauglystės tarpsniu, kai pradeda formuotis asmenybė, aktyviai vyksta jos socializacija ir vaidmenų prisiėmimas.

2007 m. birželio 28 d. priimtas LR vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas[6] (toliau Įstatymas), kuriuo siekiama sukurti sistemą, padedančią koreguoti vaikui ydingą elgesį, teikiant socialinę, pedagoginę, psichologinę, specialiąją pedagoginę ir kitą pagalbą. Ši sistema suderinta su tarptautiniais standartais (teisės normomis) ir yra svarbi vaiko teisių apsaugos sistemos ir jo gerovės užtikrinimo dalis. Įstatymu sudarytos teisinės prielaidos veiksmingiau spręsti kompleksinės pagalbos teikimo vaikams problemas, sukurti palankesnes sąlygas linkusių daryti teisės pažeidimus vaikų socializacijai. Įstatymas nustato vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros principus, vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemones, šių priemonių skyrimo, pratęsimo, pakeitimo, panaikinimo pagrindus ir tvarką, taip pat esmines vaiko priežiūros priemonių taikymo nuostatas.

Vaikų socializacijos centras – bendrojo lavinimo mokykla, vykdanti vaiko vidutinės priežiūros priemonę, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo ir (ar) pirminio profesinio mokymo programas. Šios įstaigos paskirtis – užtikrinti VSC apgyvendintam vaikui kokybišką ugdymą, teikti vaikui švietimo pagalbą ir kitas paslaugas, kurios padėtų pasiek-

[6] Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sudaryta darbo grupė 2010-05-05 pateikė Seimui Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymo pakeitimo įstatymo projektą (nauja redakcija) Nr. XIP-2025.

ti teigiamų vaiko elgesio pokyčių ir ugdytų jo vertybines nuostatas ir socialinius įgūdžius, padedančius tapti doru, savarankišku, atsakingu žmogumi, ir paruoštų jį savarankiškam gyvenimui visuomenėje. 2010 metais Lietuvoje veikia 7 VSC, kai kurios iš šių įstaigų yra reorganizuotos iš specialiųjų vaikų auklėjimo ir globos namų.

Vaiko vidutinės priežiūros priemonė – atidavimas į stacionarų vaikų socializacijos centrą. Vidutinės priežiūros priemonė gali būti skiriama vaikui, kuris padarė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių turinčią veiką, tačiau jam nebuvo sukakęs LR baudžiamajame kodekse numatytas baudžiamosios atsakomybės amžius; kuris nuolat daro administracinius teisės pažeidimus, tačiau jam, vadovaujantis LR administracinių teisės pažeidimų kodekso nuostatomis, nebuvo paskirta administracinė nuobauda; kuriam pritaikius minimalios priežiūros priemones nebuvo pasiekta teigiamų jo elgesio pokyčių. Vaikas į VSC taip pat gali būti siunčiamas LR baudžiamajame kodekse numatytais atvejais, kai skiriama auklėjamojo poveikio priemonė – atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą. Ši priemonė gali būti skiriama iki 3 metų, bet ne ilgiau, kol vaikui sueis 18 metų. Vaikai į socializacijos centrus priimami nuo 14 metų, neturintys 14 metų išimties tvarka gali būti priimami, kai šių vaikų elgesys kelia realų pavojų kitų žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui.

2010 m. rugpjūčio 1 d. duomenimis, iš viso vaikų socializacijos centruose gyveno ir mokėsi 185 vaikai (lent.).

L e n t e l ė. Vaikų skaičius VSC

Vaikų socializacijos centras	Vaikų skaičius
Vilniaus	35 mergaitės;
Čiobiškio	25 berniukai;
Vėliučionių	34 berniukai;
Gruzdžių	25 berniukai;
Kauno	24 berniukai;
Kauno „Saulutė“	19 mergaičių;
„Širvėna“	23 berniukai

Statistiniai duomenys rodo, kad vaikų skaičius, kuriems skiriama vaiko vidutinės priežiūros priemonė, kasmet kinta nedaug. Per 2009 metus VSC Įstatyme nustatytais pagrindais buvo apgyvendintas 141 vaikas. Iki 2010 m. birželio 30 d. į VSC atvykusių vaikų skaičius – 73. Lyginant šiuos du laikotarpius matyti, kad vaikų, atvykusių į VSC LR baudžiamajame kodekse numatytais pagrindais, skaičius nėra didelis: 12 ir 7 vaikai.
Nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai patvirtina, kad vaiko apgyvendinimas įstaigoje, ribojančioje jo laisvę, turėtų trukti minimalų būtiną laiką. Būtina pažymėti, kad Įstatymo nuostatos leidžia vaiko vidutinės priežiūros priemonę pratęsti ar panaikinti prieš terminą, atsižvelgiant į vaiko elgesio pokyčius bei pasirengimą sugrįžti į visuomenę. 2009 metais vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo terminas pratęstas 9 vaikams, 2010 metų pirmą pusmetį – 10 vaikų, abiem laikotarpiais vidutinės priežiūros priemonės vykdymo terminas panaikintas prieš terminą tik 7 vaikams.

Norvegijoje teikiant kompleksinę pagalbą bei paslaugas vaikams yra vadovaujamasi pagrindiniu vaiko gerovės, bendradarbiavimo ir pagalbos šeimai principu. Pagrindinis vaiko gerovės paslaugų tikslas – laiku suteikti pagalbą ir paramą vaikams ir jaunuoliams, gyvenantiems tokiomis sąlygomis, kurios gali būti žalingos jų sveikatai ar raidai, todėl labai retai priimami sprendimai dėl griežtesnių priemonių vaikams taikymo. Norvegijoje galioja nuostatos, jog vaikai iki 18 m. nėra uždaromi į jokias institucijas (ypač laisvės apribojimo įstaigas). Išimtinais atvejais vaikas gali būti apgyvendinamas krizių centre nuo 1 paros iki 3 mėnesių. Seniūnija moka už vaiko išlaikymą institucijoje labai brangiai, todėl seniūnijos yra finansiškai suinteresuotos organizuoti ir teikti kokybiškas paslaugas savo teritorijoje ir taip išlaikyti vaiką įprastoje savo aplinkoje.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvoje beveik penktadaliui vaikų (17 proc.), kuriems skiriama vaiko vidutinės priežiūros priemonė, nustatomas maksimalus 3 metų vykdymo terminas. Vertinant šiuos duomenis galima daryti išvadą, kad vaikų, kurie gyvena ir mokosi VSC, resocializacijos ir grįžimo į visuomenę procesas trunka per ilgai, todėl būtina efektyvinti visų dalyvaujančių šiame procese bendradarbiavimą ir pagalbos vaikui teikimą.

III. Bendradarbiavimas taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę

Vaiko vidutinės priežiūros tikslams pasiekti būtina užtikrinti, kad vaiko vidutinė priežiūra ir socialinė (re)integracija būtų grindžiama visų šiame procese dalyvaujančių asmenų, vietos bendruomenės, nevyriausybinių organizacijų, valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių, organizacijų bendradarbiavimu bei tarpusavio pagalba.
Vertinant Lietuvos patirtį ir praktinę veiklą vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros srityje bei Norvegijos Karalystės Oslo Sagene seniūnijos patirtį ir praktinę veiklą vaikų, turinčių elgesio problemų, resocializacijos srityje, pastebėta, kad Lietuvos ir Norvegijos specialistai, dirbantys vaiko teisių apsaugos srityje, pripažįsta ir pabrėžia institucijų bendradarbiavimo svarbą ir būtinybę, siekiant užtikrinti vaikui teikiamos pagalbos veiksmingumą bei teigiamus jo elgesio pokyčius. Visgi Lietuvos ir Norvegijos (Oslo Sagene seniūnijos) institucijų bendradarbiavimo lygis ir laipsnis praktikoje yra gana skirtingas. Lietuvoje itin trūksta institucijų, dalyvaujančių vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo procese, veiksmų koordinavimo ir aktyvaus bendradarbiavimo.

Norvegijoje ypatingas dėmesys skiriamas tarpsektoriniam, tarpinstituciniam bendradarbiavimui. Klausimų, susijusių su vaiku (atitinkamai ir vaiko elgesio problemomis), sprendime aktyviai dalyvauja visos pagalbą vaikui galinčios teikti institucijos (Vaiko gerovės tarnyba, mokykla, policija, socialiniai partneriai). Svarbiausia koordinuojant atsakingų institucijų veiksmus ir užtikrinant bendradarbiavimą yra Vaiko gerovės tarnyba.

Lietuvoje bendradarbiavimą tarp įvairių institucijų vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę galima būtų pavaizduoti šia schema:

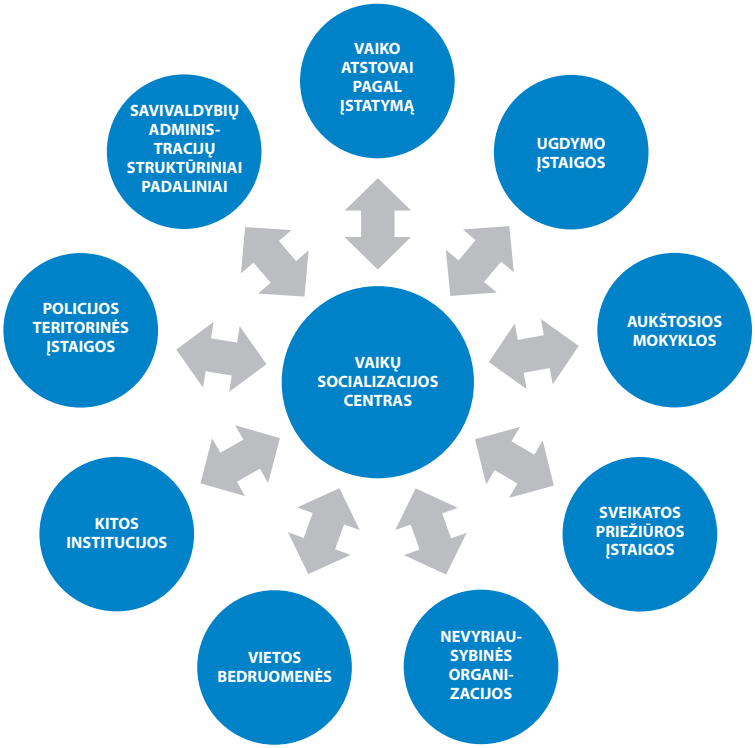

Sąlyginai galima išskirti tris pagrindines bendradarbiavimo kryptis, kurios būtinos vaiko vidutinės priežiūros priemonės tikslams pasiekti: 1) VSC bendradarbiavimas su vaiko atstovais pagal įstatymą; 2) VSC bendradarbiavimas su valstybės ir savivaldybių institucijomis; 3) VSC bendradarbiavimas su socialiniais partneriais.

Bendradarbiavimo iniciatyvos privalo būti abipusės, pagrįstos vaiko, kuriam skirta vidutinės priežiūros priemonė, interesais, aktyviu ir geranorišku visų suinteresuotų ir kompetentingų asmenų dalyvavimu.

1. Bendradarbiavimas tarp institucijų

Viena iš pagrindinių vaiko vidutinės priežiūros priemonės efektyvumo sąlygų yra aktyvus VSC bendradarbiavimas ir glaudžių ryšių su vaiko socialine aplinka, institucijomis (vaiko teisių apsaugos, socialinėmis, mokymo, sveikatos priežiūros, policijos ir kt.) palaikymas. Abipusio bendradarbiavimo pagrindu galima sukurti individualizuotą pagalbos

vaikui, vykdančiam vidutinės priežiūros priemonę, sistemą, skatinančią ir užtikrinančią sėkmingą vaiko socialinę (re)integraciją.

Sprendimo skirti vaikui vidutinės priežiūros priemonę priėmimas ir vaiko išvykimas į VSC nėra pagrindas vaiko gyvenamosios vietos institucijoms, dalyvaujančioms(-vusioms) su vaiku susijusių klausimų sprendime, nutraukti ryšius su vaiku ir (ar) jo įstatyminiais atstovais.

Deja, VSC darbuotojų apklausa pagrįsti Tyrimo duomenys apie priemones, kurias reikia vykdyti, kad vaikas pakartotinai nepatektų į VSC (darbas su vaiko šeima, vaikui esant VSC ir jam grįžus; vaiko aplinkos keitimas/pritaikymas; kryptingas užimtumo organizavimas; individualus socialinio pedagogo/psichologo darbas su vaiku; kt.) bei priežastis, dėl kurių vaikai grįžta į VSC (tėvų nedalyvavimas socializacijoje; asociali aplinka, į kurią grįžta vaikas; kontrolės stoka; pagalbos nebuvimas, vaikui grįžus iš VSC; kt.) rodo, kad vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės administracija (administracijos direktorius, administracijos struktūriniai padaliniai) ir kitos kompetentingos institucijos nepakankamai dalyvauja vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme ir rūpinasi sėkmingu vaiko (re)integracijos procesu.

Manytina, kad nusišalinimas nuo vaiko vidutinės priežiūros vykdymo gali būti nulemtas požiūrio į vaiko vidutinės priežiūros priemonę, kaip galimybę tam tikram laikui su vaiku susijusių klausimų sprendimą ir atsakomybę už vaiką perkelti išimtinai VSC. Tačiau reikėtų paminėti, kad vaiko vidutinės priežiūros priemonė yra laikinas, konkrečiu terminu apibrėžtas vaiko atskyrimas nuo neigiamą poveikį jam darančios aplinkos.

Labai svarbu, kad vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės administracijoje būtų vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonės vykdymą koordinuojantis asmuo (toliau koordinatorius), kuris galėtų kaupti ir analizuoti duomenis apie konkretaus vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymą; vaikui ir jo atstovams pagal įstatymą teikiamą (reikalingą) pagalbą; kt. Nuolatinis domėjimasis bei disponavimas aktualia ir išsamia informacija, susijusia su konkretaus vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymu, yra svarbus priimant sprendimą dėl pagalbos vaikui ir jo įstatyminiams atstovams poreikio, dėl vaiko vidutinės priežiūros priemonės panaikinimo ar pratęsimo ir pan.

Iš kitų institucijų, dalyvaujančių (turinčių dalyvauti) vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme, reikėtų išskirti savivaldybės vaiko tei-

sių apsaugos tarnybą. Šios institucijos vieta vaiko teisių apsaugos institucijų sistemoje ir jai suteikti įgaliojimai yra itin svarbūs vykdant vaiko vidutinę priežiūrą. Tai patvirtina ir Tyrimo duomenys. VSC darbuotojų nuomone, savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyba yra pagrindinė institucija (po vaiko atstovų pagal įstatymą), kuri gali padėti vaikui pakartotinai nepatekti į VSC (tėvai, globėjai – 98,7 proc.; vaiko teisių apsaugos tarnyba – 83,3 proc.). VSC gyvenančių vaikų apklausa parodė, kad vaikams yra žinomos savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos – 56,6 proc. iki siuntimo į VSC bendravo su vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojais, tačiau tenka apgailestauti, kad tik 32,1 proc. vaikų nurodė, kad tarnybos darbuotojai jiems padėdavo.

Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatyme ir Bendruosiuose vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatuose[7] numatyta, kad Vaiko teisių apsaugos tarnyba: 1) turi teisę inicijuoti vidutinės priežiūros priemonės vaikui skyrimą, pratęsimą ar panaikinimą; 2) išklauso vaiko nuomonę dėl vidutinės priežiūros priemonės skyrimo, pratęsimo ar panaikinimo; 3) teikia savivaldybės administracijos direktoriui ar jo įgaliotam asmeniui išvadą dėl vidutinės priežiūros priemonės vaikui skyrimo, pratęsimo ar panaikinimo; 4) yra informuojama apie savivaldybės administracijos direktoriaus (ar jo įgalioto asmens) sprendimą dėl vidutinės priežiūros priemonės skyrimo vaikui, apie vaiko pristatymą į vaikų socializacijos centrą; 5) turi teisę susipažinti su vaikų gyvenimo ir ugdymo sąlygomis vaikų socializacijos centruose; 6) kreiptis į socializacijos centrus dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimų priežasčių nagrinėjimo; 7) ginant vaiko teises ir teisėtus interesus bendrauti su vaikų socializacijos centruose ugdomais vaikais ir šių įstaigų administracijomis, vaikų tėvais, kitais vaikų atstovais pagal įstatymą, domėtis vaikų elgesiu, ugdymo sąlygomis, jų teisių ir teisėtų interesų apsauga; 8) gauti iš švietimo įstaigų informaciją apie vaikų gyvenimo, ugdymo ir globos (rūpybos) sąlygas bei kitą vaiko teisių apsaugos informaciją; ir kt.

Tinkamam vaiko teisių apsaugos tarnybos funkcijų, susijusių su vaiko vidutine priežiūra įgyvendinimui, yra būtinas tarnybos bendravimas su vaiku, esančiu VSC, bei bendradarbiavimas su VSC. Atsižvelgiant į teritorinį savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos principą ir į

[7] Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1593 „Dėl Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 120-1217; 2009, Nr. 145-6437)

tai, kad dažniausiai vaikas, nustačius jam vidutinės priežiūros priemonę, apibrėžtam laikotarpiui išvyksta iš savo gyvenamosios vietos savivaldybės, tinkamam vaiko teisių apsaugos užtikrinimui ir efektyviam vidutinės priežiūros priemonės vykdymui būtinas glaudus ir aktyvus vaiko gyvenamosios ir savivaldybės, kurios teritorijoje įsikūręs VSC, vaiko teisių apsaugos tarnybų bendradarbiavimas, taip pat šių tarnybų bendradarbiavimas su VSC ir kitomis kompetentingomis valstybės, savivaldybės institucijomis ir įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir bendruomene.

Tarp kitų institucijų paminėtinos teritorinės policijos įstaigos, kurios dalyvauja savivaldybių administracijų prevencinio darbo koordinavimo grupių veikloje bei įvairių klausimų, susijusių su vaikais, sprendime.

Teritorinės policijos įstaigos struktūroje, atsižvelgiant į veiklos reglamentavimą, išskirtinos nepilnamečių reikalų policijos pareigūno funkcijos[8]: Šis pareigūnas: 1) rengia medžiagą ir kreipiasi į savivaldybės administracijos direktorių su prašymu paskirti vaikui minimalios priežiūros priemonę arba kreiptis į teismą dėl leidimo skirti vaikui vidutinės priežiūros priemonę; 2) kviečiamas dalyvauja savivaldybės organizuotame posėdyje sprendžiant minėtų priemonių skyrimą vaikui; 3) pagal kompetenciją bendradarbiauja su kitais policijos įstaigos padaliniais, vaiko teisių apsaugos institucijos, savivaldos, švietimo, medicinos, kitų suinteresuotų institucijų darbuotojais ir nevyriausybinių organizacijų atstovais, vietos bendruomene dėl vaikų nusikalstamumo, smurto prieš vaikus, narkotikų ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo, prostitucijos prevencijos; 4) imasi priemonių apsaugoti vaikų, padariusių teisės pažeidimus ir nukentėjusių nuo teisės pažeidimų, teises ir teisėtus interesus; 5) dirba prevencinį darbą mokyklose: nuolatos užsiima teisiniu švietimu, dalyvauja susitikimuose su pedagogais, mokiniais ir jų tėvais, pagal kompetenciją informuoja apie aktualias problemas prižiūrimoje teritorijoje (kriminogeninė padėtis, nesaugios vietos, organizuojamos tikslinės priemonės, jų rezultatai, vykdomi projektai ir kt.), teikia vaikams savisaugos žinių ir įgūdžių, skleidžia informaciją apie policijos darbą, padeda organizuoti atvirų durų dienas apskrities vy-

[8] Lietuvos policijos generalinio komisaro 2009 m. gruodžio 1 d. įsakymas Nr. 5-V-893 „Dėl Viešosios policijos prevencijos padalinio specialisto (nepilnamečių reikalų policijos pareigūno) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“

riausiajame policijos komisariate ar jo policijos komisariate, prevencinius renginius mokykloje, padeda organizuoti jaunųjų policijos rėmėjų veiklą, glaudžiai bendradarbiauja su mokyklos administracija, socialiniu pedagogu, mokyklos savivaldos institucijomis sprendžiant teisės pažeidimų, smurto, kitų neigiamų reiškinių mokykloje prevencijos ir užkardymo klausimus; 6) domisi vaikų, grįžusių iš socializacijos centro, elgesiu (nustoja domėtis, jeigu per metus jie nepadarė teisės pažeidimo); ir kt.

Atsižvelgiant į tai, kad policijos veiklos organizavimas yra pagrįstas teritoriniu principu, vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme, pagal įgaliojimus turėtų dalyvauti tiek vaiko gyvenamosios vietos, tiek VSC veiklos teritorijos policijos įstaigos (nepilnamečių reikalų ar kt. policijos pareigūnai), bendradarbiaudamos tarpusavyje bei su VSC sprendžiant su vaiku, kuriam nustatyta vidutinės priežiūros priemonė, susijusius klausimus, kylančias problemas.

Reikėtų paminėti, kad VSC darbuotojų nuomone, teritorinės policijos įstaigos yra gana svarbios įgyvendinant priemones, apsaugančias vaikus nuo pakartotinio patekimo į VSC (66,7 proc. visiškai sutinka arba sutinka su šia nuomone). Taip pat VSC darbuotojų nuomone, vienomis iš priemonių, apsaugančių vaiką nuo pakartotinio patekimo į VSC, yra teisėsaugos vykdoma nuosekli kontrolė ir prevencija (27,6 proc.) bei vaiko įtraukimas į prevencinių ir kitų projektų rengimą ir vykdymą (30,6 proc.). Kartu reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Tyrimo duomenimis didžioji dauguma vaikų yra susidūrusi su policijos pareigūnais (84,9 proc. buvo sulaikyti ir pristatyti į teritorinę policijos įstaigą), tačiau dauguma jų nemano, kad tuomet policijos pareigūnai stengėsi jiems padėti (78,3 proc.).

Vaiko vidutinės priežiūros ir VSC veiklos tikslams pasiekti būtinas geranoriškas, aktyvus ir iniciatyvus visų su vaiku susijusių valstybės ir savivaldybės institucijų bendradarbiavimas, turint aiškų bendrą tikslą – padėti vaikui įveikti ydingo elgesio problemas ir sėkmingai (re)integruotis į visuomenę.

Aplinkybė, kad vaikas vidutinės priežiūros laikotarpiu yra atskiriamas nuo savo gyvenamosios vietos, socialinės aplinkos, neperkelia visos atsakomybės VSC dėl vaiko elgesio problemų sprendimo, vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo efektyvumo. Vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės administracija (administracijos direktorius, koordina-

torius, atitinkami savivaldybės administracijos struktūriniai padaliniai) bei pagal kompetenciją kitos vaiko gyvenamosios vietos institucijos turi aktyviai dalyvauti vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo procese, vykdymo metu kylančių problemų sprendime. Savivaldybės, kurios teritorijoje yra įsikūręs VSC, vaiko teisių apsaugos tarnyba, teritorinė policijos įstaiga bei, pagal kompetenciją, kitos institucijos, turėtų dalyvauti VSC veikloje. Bendradarbiavimo iniciatyva turi kilti tiek iš VSC, tiek iš kitų atsakingų institucijų.

2. Bendradarbiavimas su įstatyminiais atstovais

Vaiko tėvai yra vaiko atstovai pagal įstatymą, kuriems tenka pirmenybės (išimtinės) teisės ir pareigos vaikams (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 6 dalis, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 3 straipsnis ir 4 straipsnio 7 punktas, Civilinio kodekso 3.155, 3.157, 3.167 straipsniai)[9]. Tėvų teisė ir pareiga auklėti vaikus yra asmeninio pobūdžio, tiesiogiai susijusi su tėvų asmeniu, todėl negali būti perleista kitiems asmenims. Tėvo (motinos) atsisakymas nuo teisių ir pareigų savo nepilnamečiams vaikams negalioja[10], o tėvų, nevykdančių savo pareigų vaikams, veiksmai (neveikimas) laikytini neteisėtais.

Vaiko, likusio be tėvų globos, teises užtikrina globėjas (rūpintojas) (toliau globėjas). Jis yra globojamo vaiko atstovas pagal įstatymą, kurio pareigos iš esmės sutampa su tėvų pareigomis savo vaikams, tik ribojamos laiko atžvilgiu (iki globos pabaigos). Globėjas gina vaiko teises ir teisėtus interesus, turi padėti ir sudaryti sąlygas vaikui pasiruošti savarankiškai gyventi, dirbti ir integruotis į visuomenę (Civilinio kodekso 3.163, 3.271, 3.272 straipsniai).

Tyrimas parodė, kad iki apgyvendinimo VSC – 50,9 proc. vaikų gyveno su tėvais, 8,5 proc. su globėjais, 39,6 proc. vaikų globos namuose.

Vidutinės priežiūros priemonės skyrimas, t.y. vaiko apgyvendinimas skyriumi nuo tėvų (globėjo), neatleidžia pastarųjų nuo teisių ir parei-

---

[9] Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014);
Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (Žin., 1996, Nr. 33-807)
Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 74-2262)

[10] Įstatymų taikymo teismų praktikoje, nustatant nepilnamečių vaikų gyvenamąją vietą, tėvams, gyvenant skyrium, apžvalga, patvirtinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2002 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 35.

gų vaikui įgyvendinimo. Siekiant įgyvendinti Įstatyme įtvirtintus šios priežiūros uždavinius ir principus (Įstatymo 3 ir 4 straipsniai), užtikrinti vidutinės priežiūros priemonės efektyvumą ir sėkmingą vaiko resocializaciją, ypatingai svarbu, kad vaiko atstovai pagal įstatymą aktyviai bendradarbiautų su VSC, dalyvautų vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme, tinkamai vykdytų visas pareigas vaiko atžvilgiu (Įstatymo 21 straipsnio 3 punktas, 24 straipsnio 2 dalis, 25 straipsnio 2 dalis). VSC ir šeimos bendravimas turi būti nuolatinis (ne epizodiškas), besiremiantis geranoriškumo, atvirumo ir tarpusavio pasitikėjimo principais, pozityviomis nuostatomis dėl vaiko socializacijos proceso.

Remiantis Tyrimo duomenimis, VSC darbuotojai vertina tėvų (globėjų) pagalbą ir aktyvų dalyvavimą kaip vieną iš veiksnių, kurie sudaro prielaidas, kad vaiko vidutinės priežiūros priemonės būtų įgyvendinamos efektyviau (95,8 proc.). Tačiau Tyrimo duomenys taip pat rodo, kad vaikams esant VSC jų asmeniniai ryšiai su atstovais pagal įstatymą nėra pakankamai aktyviai palaikomi ir stiprūs (stiprėja): 38,7 proc. vaikų nurodė dažnai (4–5 kartus per mėnesį) skambinantys tėvams (globėjams) ir 35,8 proc. vaikų nurodė, kad jiems dažnai skambina tėvai (globėjai); 18,9 proc. vaikų nurodė, kad niekada neskambina tėvams (globėjams) ir 22,6 proc. vaikų – kad jiems niekada neskambina tėvai (globėjai); 32,1 proc. vaikų nurodė, kad niekada negauna laiškų iš tėvų (globėjų); 57,5 proc. vaikų – niekada negauna siuntinių iš tėvų (globėjų); 30,2 proc. vaikų – niekada nevyksta atostogų pas tėvus (globėjus); 26,4 proc. vaikų - niekada nesusitinka su tėvais (globėjais) Centre. Vaikų ir jų atstovų pagal įstatymą santykių problematiškumą patvirtinta ir vaikų atsakymai į klausimą apie asmenis, į kuriuos jie kreipiasi, kai reikia pagalbos: 37,7 proc. vaikų nurodė, kad niekada nesikreipia į tėvus (globėjus); 23,6 proc. – kreipiasi dažnai (4–5 kartus per mėnesį); 18,9 proc. – labai dažnai (3–4 kartus per savaitę).

Galima daryti prielaidą, kad vaikų ir jų atstovų ryšiai dėl vaiko elgesio problemų buvę nepakankamai stiprūs vaikui gyvenant kartu, dar labiau susilpnėja arba net nutrūksta vaikui išvykus į VSC. Įvertindami tai, kad VSC yra įstaiga, iš kurios vaikas gali išvykti (sugrįžti pas savo tėvus, globėjus) tik trumpam (esant tam tikroms sąlygoms) arba tik pasibaigus vidutinės priežiūros priemonei, tėvai (globėjai) laiko VSC atsakingu už vaiką, jo elgesio problemų sprendimą ir nusišalina (vengia) nuo klausimų, susijusių su vaiku, sprendimo. Tačiau neatmestina, kad tėvų

(globėjų) dalyvavimas vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme yra nepakankamas dėl to, kad jie neįvertina (nesupranta) savo vaidmens vidutinės priežiūros priemonės vykdyme reikšmės, kad susiduria su įvairiomis problemos, kurių sprendimui reikalinga kompetentingų institucijų intervencija ir pagalba.

Valstybė yra atsakinga ir už šeimoje augantį, ir už globėjų globojamą vaiką. Valstybė turi imtis atitinkamų priemonių, teikti paramą tėvams (globėjams), kad jie galėtų tinkamai atlikti savo pareigas, bei įsikišti, jeigu tėvai (globėjai) nesugeba vykdyti savo pareigų, užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimo ir jo poreikių patenkinimo.

Vaikui išvykus į VSC, atsakingas savivaldybės atstovas (koordinatorius) turėtų domėtis vaiko atstovų pagal įstatymą dalyvavimu vidutinės priežiūros priemonės vykdyme, vertinti kylančias problemas, pagalbos poreikį ir pan. Tėvai (globėjai) turi žinoti, kad atsakingos valstybės ir savivaldybės institucijos padės jiems vykdyti savo pareigas vaiko atžvilgiu ir vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymo laikotarpiu ir vaikui sugrįžus iš VSC.

Įstatymo 21 straipsnio 3 ir 6 punktuose numatyta VSC pareiga: ne rečiau kaip kartą per mėnesį informuoti vaiko atstovus pagal įstatymą apie vaikui paskirtos vidutinės priežiūros priemonės vykdymo eigą ir organizuoti socialinį darbą su jais; ne rečiau kaip kartą per šešis mėnesius teikti išvadą savivaldybės administracijos direktoriui (jo įgaliotam asmeniui) apie vaikui paskirtos vidutinės priežiūros priemonės vykdymo eigą.

Siekiant veiksmingų vaiko elgesio pokyčių ir sėkmingos vaiko socializacijos, VSC neturėtų apsiriboti formaliu šių Įstatymo nuostatų vykdymu. Tačiau VSC turi būti aktyvus ir bendradarbiaujant su vaiko atstovais pagal įstatymą bei savivaldybės administracija (koordinatoriumi, vaiko teisių apsaugos tarnyba ir kitais struktūriniais padaliniais) spręsti problemas ir kitus su vaiku susijusius klausimus. Ypatingai svarbu, kad VSC laiku informuotų savivaldybės administraciją (koordinatorių, vaiko teisių apsaugos tarnybą) apie tėvų (globėjų) nusišalinimą ar netinkamą pareigų vykdymą ar kitą netinkamą elgesį, pagalbos ir paramos, būtinos užtikrinti tėvų (globėjų) tinkamą dalyvavimą vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme, poreikį ir kitas kylančias problemas. Iš kitos pusės yra svarbu, kad aktyvios būtų ir vaiko tėvų (globėjų) gyvenamosios vietos švietimo ir ugdymo, sveikatos priežiūros, socialinių

paslaugų įstaigų, policijos ir kitų institucijos bei vietos bendruomenė[11] ir informuotų gyvenamosios vietos savivaldybę apie kylančias problemas, socialinių paslaugų poreikį.

Sprendžiant vaiko atstovų pagal įstatymą dalyvavimo vidutinės priežiūros priemonės vykdyme bei vaiko teisių užtikrinimo problemas, svarbus vaidmuo tenka savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnybai. Pažymėtina, kad vaiko teisių apsaugos tarnyba yra įgaliota vertinti tėvų bei globėjų pareigų vaiko atžvilgiu vykdymo tinkamumą, teikti (pagal kompetenciją) pagalbą bei spręsti klausimą dėl tėvų (globėjų) atsakomybės.

Bendruosiuose vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatuose numatyta, kad vienas svarbiausių skyriaus uždavinių yra teikti metodinę paramą, konsultuoti, spręsti kitas vaiko teisių ir interesų apsaugos problemas; bendradarbiauti su valstybės, savivaldybės institucijomis ir įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis ir bendruomenėmis vaiko teisių ir interesų apsaugos klausimais. Įgyvendindama pavestus uždavinius, savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyba: 1) konsultuoja tėvus, globėjus (rūpintojus), įtėvius, pedagogus, socialinius darbuotojus, kitus fizinius bei juridinius asmenis ir pačius vaikus dėl jų teisių apsaugos, globos (rūpybos), įvaikinimo ir teisės pažeidimų prevencijos; 2) bendradarbiauja su savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriumi, seniūnijomis, socialinės paramos centrais ir derina su jais veiksmus ir sprendimus: organizuojant pagalbą ir paramą vaikui ir socialinės rizikos šeimoms; teikiant metodinę paramą socialiniams darbuotojams; organizuojant globojamam (rūpinamam) vaikui socialinę globą ir socialinę priežiūrą jo tėvams; rengiant bendrus pasitarimus socialinių globos įstaigų darbuotojams dėl vaikų globos (rūpybos) vykdymo užtikrinimo institucijoje; sprendžiant kitus vaiko teisių apsaugos klausimus; 3) kartu su savivaldybės administracijos švietimo ir teisės skyriais, seniūnijomis, policijos įstaigomis, pedagoginėmis psichologinėmis tarnybomis, švietimo, asmens sveikatos priežiūros ir socialinės globos įstaigomis,

---

[11] Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (Žin., 2006, Nr. 17 – 589) 15 straipsnio 3 ir 4 dalyse numatyta, kad veikdami asmens (šeimos) ar visuomenės socialinio saugumo interesais, prašymą dėl socialinių paslaugų skyrimo asmeniui (šeimai) gali pateikti bendruomenės nariai ar kiti suinteresuoti asmenys; švietimo ir ugdymo, sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų įstaigų, policijos ir kitų institucijų darbuotojai, turintys duomenų apie socialinių paslaugų asmeniui (šeimai) reikalingumą, privalo apie tai nedelsdami informuoti asmens (šeimos) gyvenamosios vietos savivaldybę.

nevyriausybinėmis organizacijomis, bendruomenėmis ir vaikų atstovais organizuoja bendrus pasitarimus ir priima suderintus sprendimus dėl vaiko teisių apsaugos ir teisės pažeidimų prevencijos gerinimo savivaldybėje; ir kt.

Vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymas yra susijęs su kompleksinėmis problemomis, kurių sprendimas reikalauja vaiko, jo atstovų pagal įstatymą, VSC ir kitų kompetentingų valstybės ir savivaldybės institucijų dalyvavimo ir tarpusavio bendradarbiavimo. Aplinkybė, kad vidutinės priežiūros priemonės vykdymo laikotarpiu vaikas gyvena skyriumi nuo savo tėvų (globėjų), neatleidžia pastarųjų nuo teisių ir pareigų vaiko atžvilgiu įgyvendinimo bei reikalauja ypatingai aktyvaus, geranoriško ir atviro bendradarbiavimo su VSC, nuolatinio dalyvavimo priimant su vaiku susijusius sprendimus ir teikiant vaikui reikalingą pagalbą. Savivaldybė turi užtikrinti vaiko atstovams pagal įstatymą pagalbą ir paramą, reikalingą garantuoti tinkamą vaiko atstovų pagal įstatymą dalyvavimą vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdyme, harmoningų vaiko ryšių su tėvais (globėjais) išsaugojimui (atstatymui) ir stiprinimui bei, esant reikalui, spręsti tėvų (globėjų) atsakomybės klausimą.

Analizuojant bendradarbiavimo su įstatyminiais atstovais (tėvais/globėjais) praktiką Norvegijoje, pastebėtina, kad prioritetas teikiamas bendradarbiavimui ir visokeriopai pagalbai šeimai. Nors vaikus auginti yra pirminė tėvų pareiga, tačiau tėvams, turintiems vaiko auginimo ar kitokių sunkumų, gali reikėti trumpalaikės ar ilgalaikės pagalbos. Tokiais atvejais vaiko gerovės tarnybos, atsakingos už jų teritorijoje gyvenančius vaikus ir jų šeimas, pirmiausia ieško galimybių padėti šeimai susitvarkyti su bet kokia atsiradusia problema (šeimos programos, tėvų mokymo programos, pan.), užtikrinant vaiko teisę augti šeimoje, tinkamoje, saugioje aplinkoje ir turėti raidos galimybes. Taip vaikas lieka savo aplinkoje, gali lankyti savo mokyklą, gyventi su tėvais ir išvengti institualizacijos bei socialinės atskirties.

3. Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais

Tyrimas parodė, kad įvairios institucijos turi glaudžiai bendradarbiauti. Apklausus VSC darbuotojus, nustatyta, kad centruose nesusikalbama ne tik tarpusavyje, bet ir su socialiniais partneriais. Net 29,2 proc. respondentų įvardija bendradarbiavimo tarp institucijų stoką. Nustatyta, kad VSC bendradarbiavimo efektyvumas, rezultatyvumas prasčiausias dirbant su vietos bendruomene, vietos savivalda bei nevyriausybinėmis organizacijomis. Stipriausi ryšiai palaikomi su vaiko teisių apsaugos tarnyba ir policijos teritorinėmis įstaigomis. Taigi, VSC turėtų aktyviau bendradarbiauti su įvairiomis kitomis institucijomis, aktyviai ieškoti socialinių partnerių ir kartu vykdyti socialinius bei kitus prevencinius projektus, remiantis bendradarbiavimo sutartimis vykdyti bendras programas.

Sėkmingi ryšiai su kitomis organizacijomis – tai kolegiški, grįsti bendradarbiavimu ir bendro tikslo siekimu ryšiai. Bendradarbiavimo partneriai padeda keistis įstaigos kultūrai, dalytis gerąja darbo patirtimi, įvairinti ugdomosios veiklos turinį, skleisti informaciją apie įstaigos veiklą, taip pat skatina VSC tradicijų puoselėjimą bei jų kaitą renginių ar projektinės veiklos metu.

Siekiant efektyviai įgyvendinti vidutinės priežiūros priemonės vykdymo tikslus ir uždavinius, VSC svarbu numatyti ir susikurti savo organizacijų, partnerių bendravimo ir bendradarbiavimo ratą bei modelį. Sėkmingas darbo rezultatas nepriklauso nuo įstaigų ir organizacijų, su kuriomis sieja tik formalaus bendradarbiavimas, skaičiaus. Todėl siektinas bendravimas ir bendradarbiavimas su įstaigomis ir organizacijomis, kuomet partnerystė remtųsi noru išspręsti problemą čia ir dabar, o ne formaliu problemos sprendimu, ir požiūriu į žmogų (vaiką) kaip į brangiausią turtą ir visko galimybę.Apie 70 proc. Tyrime dalyvavusių VSC darbuotojų mano, kad glaudesnis bendradarbiavimas su partneriais (valstybinėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis) galėtų būti veiksnys, kuris sudarytų prielaidą efektyviai įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros priemonę.

Dėl per mažai efektyvaus tarp institucijų bendradarbiavimo VSC darbuotojų iškelti tikslai gali likti pasiekti tik iš dalies. Trukdžiais neretai būna objektyvios priežastys: požiūrių skirtumai, nesusikalbėjimas, kartais

per daug dideli darbo krūviai ar negatyvi išankstinė nuostata dėl rezultato sėkmės bei menka darbuotojų kompetencija. Atskirais atvejais dėl neefektyvaus bendradarbiavimo tarp institucijų sugriaunama viso darbo su vaiku sistema. Pavyzdžiui, VSC ugdytiniui parengus individualią elgesio korekcijos programą ir ją sėkmingai baigus, dėl silpno bendradarbiavimo tarp atskirų institucijų, vaikas negali gauti paskatinimo ar tiesiog praranda galimybę pasitikrinti savo gebėjimo spręsti sunkumus ar susidurti su iššūkiais, pavyzdžiui, vykti atostogų į namus (globos namus). Taip silpnėja ugdytinio motyvacija keisti savo elgesį ir dar kartą prarandamas pasitikėjimas suaugusiais žmonėmis, nors tam VSC darbuotojai įdėjo daug pastangų.

Norint sukurti produktyvaus ir efektyvaus VSC bendravimo bei bendradarbiavimo modelį, būtina atkreipti dėmesį į kai kuriuos aspektus bei neformalaus bendravimo ir alternatyvių problemų sprendimo būdų paieškos ir įgyvendinimo svarbą.

VSC, organizuodami savo veiklą, labai menkai išnaudoja nevyriausybinių organizacijų partnerystės bei ryšių su vietos bendruomene ir užsienio partneriais galimybes. Nėra efektyviai išnaudojamas ir kitas bendradarbiavimo ryšių pagrindas - savanorystė. Savanoriškas darbas gali būti suvokiamas kaip sąlyga asmenybei bręsti, lavintis ir patenkinti profesinę saviraišką. Į VSC veiklą įtraukus savanorių, naudos turėtų abi partnerių pusės, todėl VSC turėtų keisti savo nuostatas dėl savanorių pagalbos. Tyrimas parodė, kad tik 13,9 proc. VSC darbuotojų mano, jog jiems trūksta pastarųjų pagalbos. Taigi požiūris į tokio pobūdžio partnerystę vis dar lieka ribotas.

Dar viena bendradarbiavimo tarp institucijų galimybė, kuriai nėra skiriama pakankamai dėmesio – ryšiai su aukštosiomis mokyklomis ar kolegijomis. VSC bendradarbiavimas su studentais gali būti abipusiai naudingas. VSC bendradarbiavimas su aukštąją mokykla (kolegija) ne tik sudaro galimybę studentui atlikti praktiką. Šios dienos studentas netrukus gali tapti VSC darbuotojų kolega, todėl praktika VSC būtų galimybė būsimam kolegai pamatyti darbą iš vidaus, kartu pasitikrinti savo pašaukimą ir akademines žinias pritaikyti praktikoje, o įstaiga galėtų pasinaudoti galbūt būsimo naujo kolegos idėjomis ir konkrečia kasdiene pagalba. VSC ir studento ar savanorio santykiai galėtų būti aptar-

ti bendradarbiavimo sutartyje, nurodant studento ar savanorio teises, pareigas, atsakomybę, kuruojantį VSC darbuotoją ir kitas svarbias bendradarbiavimo sąlygas. Studentai ir savanoriai, prižiūrimi VSC darbuotojų, gali padėti organizuoti užsiėmimus kryptingam vaikų laisvalaikio užimtumui, socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymui, ikiprofesiniam mokymui ar darbinei veiklai, dalyvauti vaikų ugdyme ir teikti siūlymus dėl veiklos formų ir metodų.

Atkreiptinas dėmesys į projekto metu matytą Norvegijos praktiką, kai jaunimo bendruomeniniuose namuose (bute, skirtame gyventi 4 jaunuoliams 16–23 m. amžiaus) socialiniais darbuotojais dirba studentai. Pastarieji gyvena kartu su jaunuoliais, prižiūri juos ir būna kartu su jais nuolatos. Dirbdami šį darbą studentai ne tik įgyja darbinės patirties bendraudami su jaunuoliais, organizuodami jiems socialines veiklas, bet tuo pačiu išsprendžia ir gyvenamųjų patalpų studijų metu problemą, kuri sostinėje Osle yra itin aktuali.

3.1. Projektinė veikla

Visos aukščiau nurodytos galimybės visapusiškai gali atsiverti per partnerystę projektinėse veiklose. VSC gali būti tiek projektų rengėjai, tiek partneriai. Projekto iniciatoriumi ir autoriumi gali būti bet kuris VSC darbuotojas aktyvus, inovatyvus, gebantis numatyti, ko reikia įstaigai, kad ji galėtų sėkmingai funkcionuoti. 2008–2010 m. pradėjo ryškėti nauja projektinės veiklos tendencija – tinkamais projektų pareiškėjais dažniausiai pripažįstamos nevyriausybinės organizacijos (NVO). VSC patys rengia įvairias prevencines ir postvencines programas, projektus, tačiau tam neretai pristinga lėšų, kvalifikuotų specialistų. Sėkminga partnerystė projektinėse veiklose su NVO garantuoja VSC įvairių nemokamų paslaugų ir didėja galimybė praplėsti veiklas, įsigyti inventoriaus, kelti specialistų kvalifikaciją. Tačiau sėkminga partnerystė projektuose įmanoma tik tada, kai visi partneriai labai atsakingai, dirbdami vienoje komandoje ir siekdami to paties tikslo, aptaria pagrindines projekto charakteristikas:

- socialines programas, jų tikslus ir uždavinius, rengimo ir įgyvendinimo etapus,
- reikiamą informacijos surinkimą apie socialinės paramos poreikį, ją sisteminant ir pateikiant,
- socialinės aplinkos ir žmogiškųjų išteklių valdymo įgūdžius,
- efektyviausią projektinės veiklos metodą socialinėse veiklose,
- adekvačią veiklų finansinę sąmatą,
- refleksijos ir projektinės veiklos įsivertinimo galimybes bei projekto viešinimo būdus.

Dažniausiai raginimai teikti paraiškas finansavimui gauti būna skelbiami internetiniuose tinklalapiuose, kur nurodomi konkretūs projekto rengimo terminai, todėl labai svarbu nuolatos sekti naujus kvietimus paraiškoms teikti, nes pavėluotos paraiškos dažniausiai net nesvarstomos.

Nors VSC projektų rengimas ir įgyvendinimas nėra naujas dalykas, atkreiptinas dėmesys į kai kuriuos projekto rengimo etapus. Kiekvienas projektinės veiklos etapas yra svarbus ir tarpusavy susietas. Nuo projekto idėjos ir jos pagrindimo priklauso, kuriam projektų tipui priskirtinas rengiamas projektas (projektai gali būti investiciniai, plėtros, naujo produkto kūrimo, tyrimų, veiklos). VSC aktualūs visų tipų projektai. Tačiau ypač svarbūs yra projektai, kurie praplečia vaikų užimtumo galimybes bei turi aiškias auklėjamąsias, prevencines bei edukacines funkcijas.

Formuluojant projekto tikslus, reikia nepamiršti, kad jie turi būti pakankamai platūs ir nurodomi žvelgiant į perspektyvą. Projekto uždaviniai turi būti konkretūs ir pasiekiami projekto įgyvendinimo metu. Jie turi būti išmatuojami ir užtikrinti pasiektą rezultatą.

Projekto rezultatas – tai produktas, kurį įsipareigoja sukurti ar pateikti projekto įgyvendintojas. Įgyvendinant projektą, žiūrima, kokios yra pasekmės ir koks poveikis naudos gavėjui (t. y. VSC).

Rengiant projektus, svarbu teisingai pasirinkti tikslinę grupę – tai asmenų ar organizacijų grupė, kuriai projekto organizatoriai nustato atrankos kriterijus. Projekte galima numatyti kelias tikslines grupes. Tai gali būti VSC ugdytiniai, darbuotojai, tėvai/globėjai ar kiti asmenys.

Projekto veiklų planavimu siekiama surasti geriausią veiksmų eigą, atitinkančią projekto tikslą ir siekiamus rezultatus, numatyti reikiamus

išteklius bei sudaryti adekvatų biudžetą. Projekto turinys planuojamas atsižvelgiant į tikslą ir rezultatus. Sudarant kalendorinį darbo planą, akcentuojamas darbų eiliškumo ir tarpusavio priklausomybės ryšys, atsakomybės pasiskirstymas bei veiklų tinkamumas. Veiklos, kurios numatytos projektuose iš esmės skiriasi nuo kitų centrų veiklų. Projektinės veiklos būna ilgalaikės, tęstinės ir nuosekliosios.

Projektinė veikla baigiama projektų rezultatų sklaida. Tai padaryti galima įvairiais būdais: skelbiant informaciją interneto puslapiuose, publikuojant straipsnius spaudoje, platinant DVD ar SD-room, organizuojant konferencijas, rengiant radijo bei televizijos reportažus, diskusijas ir projektų rezultatų sklaidos seminarus, informaciją pateikiant įvairioms valstybės valdymo institucijoms ir t. t. Nėra svarbu, kuris pasiektų rezultatų viešinimo būdas bus pasirinktas, svarbu, kad būtų tinkamai pateikta išsami informacija apie projektą: kur ir kiek laiko projektas vykdytas, kas jį finansavo, kokia projekto vertė (suma), kas vykdė, kokios vykdytos veiklos, kokia tikslinė grupė ar grupės, kokių rezultatų pasiekta ir t. t.

Rengiant bei vykdant projektus, reikėtų atsižvelgti į VSC veiklos specifiką. VSC vienu metu gyvena įvairaus amžiaus vaikai, būdingas tam tikras priverstinis jų buvimo VSC aspektas bei egzistuojanti vaikų kaita, todėl planuojant veiklas būtina atsižvelgti į jų amžiaus, raidos, pasirinkimo ypatumus. Pažymėtina, jog VSC veiklos projektų rezultatai dažniausiai sietini su vaikais ir jų pasiekimais, todėl šiuose projektuose itin svarbus vaikų pasiekimų vertinimas, jų sukurtų produktų (pvz. meniniai darbeliai, pasiekimai sporte ir t. t.) viešinimas.

Rengiant ir vykdant projektus, užtikrinant veiklų efektyvumą, rezultatai labai priklauso nuo komandos. Darbas komandoje teikia didesnes veiklos pasirinkimo galimybes bei palengvina sprendimų priėmimą ir leidžia pasidalyti atsakomybę už priimtus sprendimus. Dirbant komandoje, svarbu aiškiai pasiskirstyti veiklos sritis, stengtis vertinti savo, o ne kolegų veiklą ir spręsti tik savo lygmens problemas.

4. Vaikų socializacijos centro darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimas

Šiame skyrelyje aprašytą VSC darbuotojų bendradarbiavimo modelį būtų galima pavaizduoti šia schema:

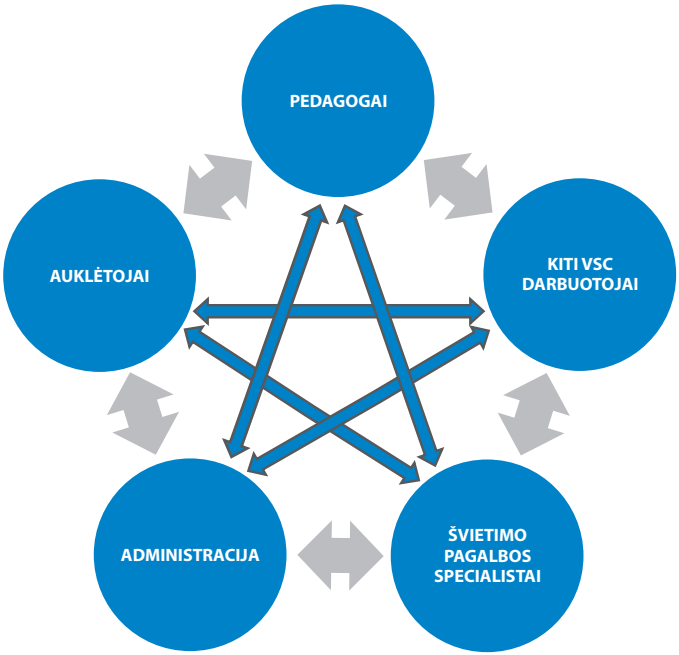

Įstatymo 25 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad VSC darbuotojai privalo teikti vaiko poreikius atitinkančią kvalifikuotą pagalbą, pažinti vaiko individualumą, plėtoti jo gebėjimus, rūpintis vaiko ugdymu, skatinti asmenybės brandą, ugdyti profesinius įgūdžius, sudaryti sąlygas vaiko saviraiškai, gerbti vaiko teises bei nuolat tobulinti savo kvalifikaciją. Siekiant įgyvendinti šiuos reikalavimus, būtinos ne tik darbuotojų asmeninės savybės, profesiniai įgūdžiai, bet ir aiškus jų atsakomybės pasidalijimas bei veiksmingi darbo metodai.

4.1. Komandinis darbas

Analizuojant Tyrimo duomenis, matyti, kad visi tyrime dalyvavę VSC darbuotojai vienu balsu pritaria, kad tokio tipo įstaigoje dirbančių asmenų gebėjimas dirbti komandoje yra vienas svarbiausių veiksnių, sudarančių prielaidas efektyviau įgyvendinti vaiko vidutinės priežiūros priemones. Vertindami sunkumus darbe, net 46,8 proc. apklaustųjų nurodė nepakankamas darbuotojų žinias ir gebėjimus dirbant vaikų socializacijos centre, 22,2 proc. – įvardijo vaikų socializacijos centro bendruomenės narių bendradarbiavimo stoką.

Tyrimo duomenys taip pat atskleidė, kad VSC gyvenantys vaikai dažniausiai pagalbos kreipiasi į auklėtojus (24,5 proc.), direktoriaus pavaduotoją (19,8 proc.) ar socialinę (-į) pedagogę (-ą) (19,8 proc.). Tai parodo, kad vaikai pasitiki ir savo problemas sprendžia, bendraudami ir bendradarbiaudami ir su administracijos, ir pedagoginiais darbuotojais. Nepaisant to, kad vaikų įvardyti bendruomenės nariai yra atsakingi už skirtingas veiklos sritis, visgi jų tarpusavio komunikacija yra būtina siekiant padėti vaikui.

Reikėtų paminėti, kad komandinis darbas yra įstaigos vidinės kultūros dalis, kuri kiekvieną darbuotoją skatina suvokti, kad planavimas, organizavimas, užduočių atlikimas ir sprendimų priėmimas yra geriau atliekami kartu bendradarbiaujant. Dirbant komandoje galima pasiekti daug geresnių rezultatų, nes sprendimus priima skirtingų požiūrių, patyrimo, žinių bei gebėjimų asmenys. „Komandos“ sąvoka šiame skyriuje apibrėžiama kaip žmonių grupė, kurios nariai sąveikauja, kad pasiektų bendrų įstaigos tikslų.

Komandos VSC galėtų būti trumpalaikės ir ilgalaikės arba klasifikuojamos pagal komandai keliamus tikslus. Atsižvelgiant į tai, kad šios įstaigos veiklos turinys apima ne tik ugdymo organizavimą, neformalųjį vaikų švietimą, švietimo pagalbos ir kitų paslaugų teikimą pagal vaiko individualius poreikius, komandų keliami tikslai gali būti labai įvairūs.

VSC ugdomi vaikai gyvena šioje įstaigoje visą parą ir dažniausiai net ne vienerius metus. Kasdien vaikai eina į pamokas, dalyvauja būreliuose, leidžia laisvalaikį sporto salėse, bibliotekose ir bendrauja su pedagogais, auklėtojais, administracijos atstovais, kitais įstaigos darbuotojais. Kiekvieno vaiko dienos sėkmės, sunkumai ir kiti išgyvenimai yra matomi skirtingų bendruomenės narių. Taigi visi VSC darbuotojai turėtų ne tik aktyviai dalyvauti įstaigos veikloje, bet ir nuolat bendradarbiauti įgyvendindami vaikų socializacijos centro veiklos tikslus ir uždavinius, priimdami sprendimus bendruomenei aktualiais klausimais.

VSC ugdomam vaikui turi būti ne tik suprantamos įstaigos vidaus taisyklės, drausmės reikalavimai, informacijos gavimo ir skundų pateikimo metodai, kita informacija, kuri padėtų jam suprasti savo teises ir pareigas, bet ir individualiame veiklos plane esanti informacija. Individualus veiklos planas – informacijos apie vaiko ugdymą, jam teikiamą pagalbą bei paslaugas vidutinės priežiūros priemonės vykdymo metu registravimo dokumentas, kuriame numatomi individualūs socializaci-

jos problemų įveikos tikslai, uždaviniai ir priemonės jiems įgyvendinti. Jis turi ne tik atitikti vaiko poreikius, būti orientuotas prisitaikyti gyventi visuomenėje, bet ir peržiūrimas bei koreguojamas tai aptariant su vaiku. Kad teikiamos paslaugos atitiktų vaiko psichikos ir fizinę būklę ir užtikrintų apsaugą nuo žalingos įtakos ar rizikingų situacijų, priemonės turi būti parenkamos labai atsakingai.

Rengiant individualų veiklos planą būtinas darbas grupėje. Tai galėtų būti ilgalaikė komanda, kuri reguliariai organizuotų pasitarimus ir priimtų sprendimus kiekvieno vaiko labui. Šią komandą turėtų sudaryti bent vienas VSC socialinis pedagogas, psichologas, specialusis pedagogas ir grupės, kurioje gyvena vaikas, auklėtojai. Pasitarimuose taip pat galėtų dalyvauti ir kiti darbuotojai, artimai bendraujantys su vaiku ir galintys pasidalyti svarbia informacija.

Kadangi yra pavojus, kad tokio pobūdžio dokumentas liks tik formalus veiksmų planas, kurio ne visos priemonės įgyvendinamos, dalyvaujantys asmenys turėtų susitarti dėl darbo taisyklių, stiliaus ir rezultatų vertinimo. Taip pat reikėtų pasidalyti atsakomybe ir numatyti konkretaus darbuotojo indėlį siekiant plano tikslų. Jei kiekvienas VSC darbuotojas būtų atsakingas už tam tikrą veiklą, kuri atitinka jo pareigybės aprašyme nustatytas funkcijas, tai nebūtų papildomos užduotys, o tinkamai organizuota ir įgyvendinama komandinės veiklos dalis.

Planuojant, kokios veiklos ir paskatos padėtų siekti teigiamų konkretaus vaiko elgesio pokyčių, negalima pamiršti ir neišklausyti vaiko nuomonės. Jis turėtų būti pilnavertis (visavertis) šio proceso dalyvis ir sąmoningai siekti numatytų tikslų. Vaikas, kad būtų motyvuotas, turi aiškiai suvokti iškeltų tikslų ir alternatyvaus elgesio naudą. Be abejo, šios komandos nariai, glaudžiai bendraujantys su vaiku individuliai ar grupinių užsiėmimų metu, turėtų būti ne tik pozityviai nusiteikę, bet ir tikėti, kad vaikas gali įgyti naujų įgūdžių ir pasikeisti.

Kiekvienas vaikas turi teisę į išsilavinimą vaikų socializacijos centre. Ugdymas yra viena pagrindinių veiklų, kuriai skiriama bene daugiausia laiko ir dėmesio. Vadinasi, pedagogai taip pat yra labai svarbūs asmenys, teikiantys kvalifikuotą pagalbą bei ugdantys vaiko socialinius ir gyvenimo įgūdžius, psichologinį atsparumą, kritinį, į sprendimus orientuotą mąstymą, ir savarankiškumą.

Iš pedagogų (ypač dirbančių šioje įstaigoje) tikimasi, kad jie bus ne tik žinių perteikėjais, bet ir mokymosi organizatoriai, kūrybiški ugdytojai,

patarėjai ar tarpininkai. Atsižvelgiant į tai, kad VSC ugdomi vaikai turi mokymosi motyvacijos, saviraiškos, mokymosi sunkumų, elgesio ar emocinių problemų, tradiciniai pamokos organizavimo metodai gali būti visiškai neveiksmingi. Manytina, kad klasėje, kurioje ugdoma ne daugiau kaip 12 mokinių, kurių turimų žinių ir įgytų įgūdžių lygis labai skiriasi per pamoką būtų tikslinga dirbti su kiekvienu vaiku individualiai, sudominti vaizdinėmis priemonėmis, aktyviais mokymo metodais, skirti užduotis pagal vaikų pomėgius ir atskleisti jų stipriąsias puses. Pasirengti tokiai pamokai reikia kur kas daugiau pastangų, tačiau tikėtina, kad alternatyvūs metodai ir užduočių diferencijavimas pagal vaiko gebėjimus gali duoti kur kas geresnių rezultatų.

Komandinio darbo organizavimas yra sudėtingas procesas su daug etapų, kurių turinys ir reikšmingumas kiekvienoje organizacijoje turi savo specifiką. VSC dirbantiems pedagogams būti aktyviais komandos nariais nors ir sudėtinga, bet privaloma. Atsižvelgiant į šiandieninės modernios visuomenės pokyčius ir specifinę VSC ugdytinių auditoriją, komandinė pedagogų ir su kitais bendruomenės nariais veikla yra neišvengiama. Pirmiausia tai yra būtina, nes šioje įstaigoje yra ribojama vaikų laisvė ir nuolatos reikia stebėti kiekvieną vaiką bei dalytis informacija su grupių auklėtojais, švietimo pagalbos specialistais ar administracijos atstovais, jei kyla bet kokių abejonių dėl vaiko saugumo ar sveikatos. Taip pat labai svarbu pozityviai vaiką vertinti ir pagelbėti susigrąžinti mokymosi motyvaciją per veiklą, kuri vaikui gerai sekasi ar yra įdomi. Šią informaciją turėtų žinoti kolegos, kad galėtų veiksmingiau organizuoti savo veiklą ir taikyti tokius metodus, kad vaikas galėtų patirti sėkmę.

VSC gyvenantiems vaikams turėtų būti užtikrinama prasmingos veiklos galimybė ir programos, padedančios saugoti, stiprinti sveikatą ir savigarbą, ugdyti atsakomybės jausmą ir skatinti nuostatas ir įgūdžius, reikšmingus jų, kaip visuomenės narių, raidai. Taigi neformalusis vaikų švietimas yra svarbi įstaigos veiklos turinio dalis.

Neformaliojo vaikų švietimo formos gali būti labai įvairios, o programas gali įgyvendinti muzikos, meno, sporto, profesijos, kitų dalykų mokytojai, laisvieji mokytojai ar grupių auklėtojai. Siektina, kad VSC būtų galima pasiūlyti kuo įvairesnių užsiėmimų, kurių metu būtų lavinami asmeniniai, elgesio ir bendravimo, įvairiakultūriai, kūrybiškumo ir kiti svarbūs vaiko asmenybei įgūdžiai. Nederėtų pamiršti, kad dauguma vaikų iki vidutinės priežiūros skyrimo gyveno nepalankiomis sąlygomis

(pvz., skurde, buvo apleisti tėvų, tėvai turėjo priklausomybių ar darė nusikaltimus), todėl vaikai neretai stokoja pamatinių gyvenimo įgūdžių. Svarbiausieji iš jų būtų: savęs pažinimo, sprendimų priėmimo, gyvenimo sunkumų įveikimo ir kiti įgūdžiai.

Organizuojant neformalųjį vaikų švietimą ir planuojant veiklas, būtina ne tik kolektyviai aptarti įstaigos galimybes, bet ir įvertinti vaikų poreikius ir pomėgius. Taigi, prasidedant kiekvieniems mokslo metams, tikslinga leisti vaikams pareikšti savo nuomonę dėl jiems įdomiausių ir geidžiamiausių būrelių. Taip pat būtų labai svarbu, kad neformaliojo vaikų švietimo organizatoriai ne tik išnaudotų visas aplinkos, inventoriaus ir gamtos sąlygas, bet ir kasmet pasiūlytų naujų užsiėmimų.

VSC vaikai turi būti nuolat užimti, todėl labai svarbus yra grupės auklėtojų darbas, nes jie praleidžia bene didžiausią laiko dalį su vaikais. Ne tik tos pačios grupės auklėtojai turėtų nuolat bendradarbiauti, bet ir dalytis idėjomis, pasiūlymais ir patirtimi su kitų grupių auklėtojais. Komandinė veikla būtina siekiant ne tik prižiūrėti vaikus po pamokų, bet ir lavinti jų socialinius, darbinius įgūdžius, organizuoti pramogas, laisvalaikį ir pamokų ruošą. Siekiant sudominti vaikus ir sklandžiai organizuoti darbą, kiekvienos grupės auklėtojai turėtų parengti dienos užimtumo planus kiekvienai savaitei ir laikytis sudaryto grafiko.

Vertinant Norvegijos patirtį organizuojant komandinį darbą švietimo, socialinės globos ir kitose įstaigose, pažymėtina, jog visas paslaugų ir pagalbos vaikams ir šeimai teikimas Norvegijoje yra pagrįstas bendradarbiavimo ir pagarbos vaiko teisėms ir interesams principais.

Organizuojant ugdymo procesą Norvegijos mokykloje, kurioje mokosi vaikai, turintys adaptacijos, motyvacijos mokytis, elgesio ar kitų problemų, ypač pabrėžiamas kiekvieno vaiko individualumas ir būtinybė padėti jam spręsti problemas. Kad vaikai jaustųsi svarbūs ir saugūs, akcentuojamas administracijos, pedagogų ir švietimo pagalbos specialistų bendradarbiavimas, pačios bendruomenės sukurtų taisyklių laikymasis ir gerųjų tradicijų kūrimas. Suaugusių bendruomenės narių bendradarbiavimas grindžiamas atviru bendravimu, aiškiu problemų įvardijimu ir kolegų įtraukimu spręsti problemas. Tam pagal poreikį organizuojami susitikimai

nedidelėse grupelėse, į kurias pedagogas kviečiasi asmenis, turinčius daugiausia žinių ar patirties konkrečioje situacijoje. Taip pat skatinama, kad mokyklos ar klasės taisyklių kūrime, koregavime dalyvauja ne tik aktyviausi mokyklos mokiniai, o visa bendruomenė, nes ji nėra didelė. Pedagogų teigimu, tai labiau įpareigoja ne tik žinoti, koks elgesys yra priimtinas, bet ir jų laikytis. Be abejo, geram mokyklos mikroklimatui palaikyti kuriamos ir tradicijos. Šioje įstaigoje kasdien priešpiečius visi mokiniai valgo vienu metu, o per juos privalomai dalyvauja ne tik pedagogai, bet ir mokyklos administracija. Tai yra tik viena tradicijų, kuri sustiprina ne tik vaikų tarpusavio santykius, bet ir pasitikėjimą suaugusiais, nuoširdžiais savo patarėjais.

Organizuojant neformalųjį vaikų švietimą, dienos globos įstaigų specialistai akcentuoja vaiko asmenybės pažinimo svarbą ir pasiūlyti jo pomėgius ir galimybes atitinkančią veiklą. Kiekvienam suaugusiajam yra gana sudėtinga pažinti kiekvieną vaiką, todėl specialistai pasiskirsto po keletą vaikų su kuriais artimiau bendrauja ir prisiima visą atsakomybę įvardyti jų stipriosioms savybėms, parinkti popamokinę veiklą ir pagelbi iškilus sunkumams. Pirmiausia pabrėžiama, kad nemotyvuotų mokytis vaikų nebūtina primygtinai reikalauti turėti puikius akademinius pasiekimus. Jei vaikas turi pomėgių ir galimybes įgyti praktinių įgūdžių, tai gali būti ir jo pajamų šaltinis ateityje. Taigi nemažai būrelių yra skirtų ne tik prasmingai užimti vaikus, bet ir išmokyti juos konkrečios veiklos. Vaikų ypač mėgiami užsiėmimai yra: žirgyno lankymas, kur vaikai ne tik mokosi jodinėti, bet ir prižiūri žirgus ir žirgyno patalpas; motociklų remonto ir priežiūros garažo lankymas, kur mechanikai kartu su vaikais remontuoja turimą inventorių, mokosi dirbti su įrankiais bei organizuoja lenktynes, į kurias atvyksta ir profesionalūs sportininkai; siuvimo ir dizaino pamokos, kur vaikai gali pasisiūti naują ar persiūti seną drabužėlį.

Norėtųsi pasidžiaugti, kad Norvegijos įstaigose, kur dirbama su vaikais, visuomet pabrėžiama, kad svarbiausias objektas kiekvieno iš jų darbe yra vaikas. Vaikų gerovė, esamų problemų

įvardijimas ir ieškojimas sprendimo kartu, jų manymu, yra pagrindiniai uždaviniai kasdienėje veikloje. Tai yra tinkamos nuostatos, kuriomis turėtų vadovautis ir vaikų socializacijos centrų darbuotojai.

4.2. Bendrų ir profesinių etikos normų žinojimas ir jų laikymasis

Tiek komandinio, tiek individualaus darbo su vaikais aspektu reikėtų akcentuoti VSC darbuotojų bendrųjų ir profesinių etikos normų žinojimą ir laikymąsi siekiant bendrų įstaigos tikslų bei efektyviai ir tinkamai užtikrinti VSC vaikų ugdymą bei socializaciją.

Dirbti su vaikais reikia betarpiškai, palaikyti tarp asmenų nuolatinius ryšius, juos puoselėti. Tam būtina laikytis etikos (bendrosios ir profesinės). Esant sudėtingai situacijai, kai reikia priimti sudėtingus sprendimus, dažnai būtina remtis ne tik teisės, bet ir etikos normomis, nurodančiomis tam tikras elgesio gaires, kuriomis vadovaujamasi nagrinėjant ir vertinant žmonių elgesį.

Etika apibrėžiama kaip dorovinio elgesio, normų, pareigų visuomenei ir vienas kitam sistema.

Profesines etikos normos remiasi pagrindinėmis bendrosios etikos normomis ir nuostatomis. Profesinė etika yra apibrėžiama kaip dorinio elgesio ir pareigų normų visuma, sutartinai priimta tam tikros visuomenės grupės ar profesijos atstovų mokytojų, gydytojų.

Pirmosios profesinės etikos užuomazgos buvo profesijose tų žmonių, kurių veikla tiesiogiai siejosi su žmogumi. Pirmieji žinomų etikos postulatų turėjo laikytis medikai, vėliau ir kitų profesijų atstovai. Socialinių profesijų (socialinių darbuotojų, pedagogų, psichologų, kt.) atstovų profesinei dorovei keliami itin dideli reikalavimai, nes jų veiklos objektas – žmogus, kuris tiek bendrojoje etikoje, tiek profesinėje yra didžiausia vertybė ir aukščiausias tikslas.

VSC darbuotojams taikytini bendrosios etikos principai pirmiausia yra susieti su bendražmogiškomis savybėmis bei reikalavimais ugdant ir globojant vaikus. Bendrieji etikos reikalavimai, keliami VSC darbuotojams, taip pat yra tiesiogiai susieti su vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių tikslais ir keliamais uždaviniais (Įstatymo 1 ir 3 str.), t. y. teikti kvalifikuotą socialinę, pedagoginę, psichologinę, specialiąją pedagoginę, informacinę arba kitą pagalbą vaikui siekiant teigiamų

vaiko elgesio pokyčių; sudaryti vaikui palankias socializacijos, resocializacijos ir ugdymo(si) sąlygas; diegti žmogiškąsias vertybes, ugdyti asmenybės tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmą, atsakomybės už savo poelgius supratimą, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms; stiprinti ryšius su vaiko vystymuisi palankia aplinka. O VSC darbuotojų darbo principai, kuriais turi būti vadovaujamasi ir jų laikomasi galėtų būti išvedami iš Įstatyme nustatytų reikalavimų bei principų (Įstatymo 4 str.). Pagrindiniais iš kurių yra:

- vaiko interesų ir gerovės pirmumo;
- vaiko dalyvavimo priimant su juo susijusius sprendimus;
- individualizavimo;
- vaiko pareigos ir atsakomybės ugdymo.

Tačiau VSC darbuotojams bei specialistams, kurių didžiąją daugumą sudaro pedagoginiai darbuotojai, keliami itin dideli profesiniai reikalavimai, kadangi jų darbo objektas – vaikas, jo raida, socializacija. Pažymėtini VSC vaikų specifiniai poreikiai, t. y. vaikai, kuriems itin stinga betarpiško žmogiškojo kontakto, supratimo, užuojautos, paramos ir t. t. Tai turėtų suteikti VSC dirbantys specialistai.

Nekalbant apie formaliai teisės aktų įtvirtintus bei konkretiems VSC specialistams keliamus kvalifikacinius reikalavimus[12], paminėtina, jog socialinėse profesijose taip pat vadovaujamasi vertybinėmis nuostatomis. Pavyzdžiui, nurodoma, jog savo darbe socialiniai pedagogai vadovaujasi šiomis vertybinėmis nuostatomis: pagarbos; atvirumo; tolerancijos; unikalumo; nesmerkimo ir neteisimo; empatijos; priėmimo; konfidencialumo; pasitikėjimo.

Kai kurių specialybių atstovams yra keliami papildomi reikalavimai, įtvirtinti šios profesijos etikos kodeksuose. Lietuvos psichologų sąjunga skelbia ir laikosi Europos psichologų profesionalų asociacijų federacijos priimtų Etikos principų. Kertinis šių principų – visuomenės ir individų, su kuriais psichologas dirba, gerovė. Prie bendrųjų psichologams keliamų principų priskirtini: kompetencija; garbingumas; žmonių teisių ir orumo gerbimas; rūpinimasis kitų gerove; socialinė atsakomybė. Tačiau profesinės psichologo etikos principai apima: tik profesinių santykių su klientu palaikymas (profesinių ribų išlaikymas, neretai itin sudėtingas

[12] LR Švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d.įsakymas Nr. 1667 „Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 24-896).

bendraujant su vaikais ir siekiant jų palankumo bei „gero ryšio“); informacijos teikimas; pagarba; profesinės paslapties saugojimas ir t. t.

Kadangi socialinių profesijų atstovų veikla yra susijusi su nuostata „kaip padėti“, kai kurie jų etikos postulatai apima daugelį darbo, kasdienio gyvenimo, bendravimo etikos reikalavimų. Svarbu, kad pagrindiniai profesinės etikos reikalavimai taptų specialistų elgesio vidiniais orientyrais.

Profesinėje etikoje ypač akcentuojami pagarbūs, atviri santykiai tarp paslaugos teikėjo ir gavėjo. Esminiais visų minėtų profesijų etikos principais taip pat įvardijami pagarba, atvirumas, konfidencialumo išsaugojimas. Šie principai neišvengiamai siejasi su kitais principais (tolerancijos, neteisimo, pasitikėjimo ir t. t.). Tai itin aktualu kalbant apie VSC veiklos specifiką. Kalbant apie konfidencialumo užtikrinimą, keliami labai griežti reikalavimai specialistams saugoti ir nenaudoti privataus pobūdžio informacijos apie vaiką, jo problemas, neskleisti tokios informacijos kitokiais nei profesiniais tikslais. Toks konfidencialios informacijos pateikimas (atskleidimas), jų aptarinėjimas su kitais darbuotojais kenkia pasitikėjimo atmosferai tiek tarp darbuotojų ir vaikų, tiek tarp bendradarbių. O bet koks priimtų etikos normų nepaisymas, ignoravimas ar pažeidimas blogina bendruomenės mikroklimatą, trikdo darbinę nuotaiką ir darbo ritmą.

Tinkamai organizuotas ir įgyvendinamas komandinis darbas bet kokioje organizacijoje yra vienas iš svarbiausių veiksnių, sąlygojančių efektyvią įstaigos veiklą ir tikslų realizavimą. Labai svarbu komandoje dirbančių specialistų turimos profesinės žinios, sukaupti profesinės veiklos įgūdžiai. Tačiau nei geras teorinis profesinis pasirengimas, nei puikus technikos įvaldymas, nei profesiniai gebėjimai niekada nepakeis specialistų pažiūros į savo darbą, specialybę, pašaukimą. Tik išsiugdę gilius profesinės sąžinės, pareigos ir atsakomybės jausmus, specialistai (komandos nariai) gebės atvirai, sąžiningai bendrauti, spręsti konfliktus ir savo asmeninius tikslus paaukoti komandos gerovei įgyvendinant bendrus užsibrėžtus tikslus.

IV. Išvados ir rekomendacijos

Bendradarbiavimas tarp institucijų

Vaiko vidutinės priežiūros priemonė – konkrečiam laikui izoliuoto vaiko, turinčio elgesio problemų, ugdymas ir kvalifikuotos kompleksinės pagalbos teikimas VSC. VSC tenka pagrindinė atsakomybė už šią priežiūrą, tačiau ne tik VSC atsako už šios priemonės vykdymo efektyvumą.

Institucijos neturi apsiriboti formaliu teisės aktų vykdymu. Aktyvus, nuolatinis ir geranoriškas visų vaiko vidutinės priežiūros vykdymo procese dalyvaujančių valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimas su VSC ir atitinkamai VSC bendradarbiavimas su šiomis institucijomis, taip pat institucijų bendradarbiavimas tarpusavyje yra viena iš pagrindinių vaiko vidutinės priežiūros efektyvumo sąlygų. Atsižvelgiant į teritorinį kai kurių valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos principą ir tai, kad vaikas vidutinės priežiūros laikotarpiui išvyksta iš savo gyvenamosios vietos, itin svarbu užtikrinti, kad institucijos nenusišalintų nuo dalyvavimo vaiko vidutinės priežiūros vykdymo procese.

Bendradarbiavimas vaiko gyvenamosios vietos savivaldybės administracijos ir VSC, į kurį siunčiamas vaikas, turėtų prasidėti nuo sprendimo dėl vidutinės priežiūros priemonės nustatymo priėmimo. Taip būtų sudarytos sąlygos sėkmingesnei vaiko adaptacijai VSC ir kitų su vaiku susijusių klausimų sprendimui.

Svarbu, kad kiekvienos savivaldybės administracijoje būtų asmuo, koordinuojantis vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros priemones (koordinatorius), kuris kauptų, sistemintų ir analizuotų duomenis, susijusius su konkretaus vaiko vidutinės priežiūros priemonės vykdymu (plačiąja prasme). Nuolatinis domėjimasis bei disponavimas išsamia ir aktualia informacija dėl kiekvieno vaiko, kuriam skirta vidutinės priežiūros priemonė, sudarytų galimybes savivaldybei užtikrinti sėkmingą vaiko socializaciją, koordinuoti pagalbos ir paramos, reikalingos vaikui ir jo atstovams pagal įstatymą teikimą, spręsti vaiko vidutinės priežiūros priemonės panaikinimo ar pratęsimo ir kitus su vaiku susijusius klausimus.

Bendradarbiavimas su įstatyminiais atstovais

Vaiko atstovai pagal įstatymą privalo aktyviai dalyvauti vaiko vidutinės priežiūros vykdyme ir bendradarbiauti su VSC, kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis. Vaikas ir jo atstovai pagal įstatymą turėtų žinoti, kad vidutinės priežiūros laikotarpiui ir vaikui sugrįžus iš VSC, jiems bus teikiama reikiama kvalifikuota pagalba, bei patys turi dalyvauti sprendimų priėmime.

Vaiko gyvenimo VSC laikotarpiu ypatingas dėmesys turi būti skiriamas harmoningų vaiko ryšių su atstovais pagal įstatymą išsaugojimui (atstatymui) ir stiprinimui (jei tai neprieštarauja vaiko interesams). VSC turi aktyviai reaguoti į vaiko atstovų pagal įstatymą nusišalinimą, vengimą atlikti savo pareigas ir apie tai informuoti kompetentingas valstybės ir savivaldybių institucijas.

VSC organizuodamas darbą su vaiko atstovais pagal įstatymą turi bendradarbiauti su savivaldybės administracija (struktūriniais padaliniais). Bendradarbiavimas turi būti įvairiapusis, pagrįstas atvirumo, geranoriškumo ir pasitikėjimo principais.

Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais

Sėkmingos partnerystės bendradarbiavimo rezultatas – nauja patirtis, naujos veiklos, programos, naujų tradicijų kūrimas ir puoselėjimas, efektyvi projektinė veikla. Projektų įgyvendinimo metu VSC darbuotojai turi galimybę dalyvauti kvalifikacijos kėlimo renginiuose, gali pasiūlyti vaikams patrauklesnes užimtumo formas ar įsigyti reikiamo inventoriaus. Nevyriausybinių organizacijų partnerystė ir ryšiai su vietos bendruomene ir užsienio partneriais, savanoriais ar studentais – visa tai yra tos galimybės, kuriomis VSC dar naudojasi ribotai.

Sukūrus VSC aplinką ir tarpusavio santykius su vaikais, artimą jaukiai namų aplinkai, galima greičiau tikėtis sėkmingo rezultato. Nors VSC yra uždaros įstaigos, tačiau jų ugdytiniai neturi būti izoliuoti nuo visuomenės. Tinkamai parinkti projekto partneriai, neleis susiformuoti socialinei vaikų ar kitų asmenų grupių atskirčiai. Priešingai – padės vaikams greičiau integruotis į visuomenę.

VSC darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimas

Daugeliui žmonių dirbti grupėje yra sudėtinga, tačiau to galima išmokti dalyvaujant praktiniuose seminaruose, analizuojant literatūrą ar kitais būdais tobulinant problemų sprendimo, komunikavimo, derybų, konfliktų valdymo įgūdžius bei taikant juos kasdieniniame darbe. VSC darbuotojų bendradarbiavimas yra tiesiogiai susietas su įstaigos darbo rezultatais. Taigi kiekvienos įstaigos vadovybė turėtų būti suinteresuota ir skatinti pokyčius, kai nuo individualaus darbo pereinama prie darbo komandoje: darbuotojai keičiasi informacija, nevengia skirtingumų ir asmeninių interesų nelaiko svarbiausiais savo veikloje. Kolektyvinės pastangos turėtų būti vertinamos taip pat kaip ir individualios.

Kad komandinė veikla būtų efektyvi, darbuotojai turėtų iš anksto susitarti dėl esminių darbo sėkmę lemiančių veiksnių: darbo dizaino, sudėties, išteklių, vadovavimo, komandos narių įsipareigojimų, sprendimų priėmimų ir darbo rezultatų įvertinimo. Atsižvelgiant į siekiamų tikslų sudėtingumą, komanda gali turėti vadovą, tiesiogiai paskirtą vadovybės ar išrinktą komandos narių, arba būti savivaldi. Komandos neturėtų būti didelės siekiant išvengti socialinio dykinėjimo, kai dirbant kolektyviai mažiau stengiamasi.

Nė viena komanda negali egzistuoti be komunikavimo – prasmės perdavimo ir jos suvokimo. Komunikavimas bet kokioje organizacijoje gali būti labai sudėtingas, todėl reikėtų vengti tai sąlygojančių kliūčių. Daugelis komunikavimo problemų atsiranda dėl neteisingo informacijos supratimo, interpretavimo ar netikslumų. Komandoje dirbantys žmonės turėtų turėti grįžtamąjį ryšį, kai prašoma apibendrinti išgirstą informaciją ar priimtus sprendimus. Reikėtų tramdyti ir stiprias emocijas, nes dėl jų neretai nepajėgiama tiksliai reikšti savo minčių. Taip pat labai svarbu, kad skirtingų sričių specialistai susitikimuose nevartotų specifinių terminų arba prieš juos vartodami paaiškintų jų prasmę. Efektyvus komunikavimas pasiekiamas tada, kai visi nariai stengiasi kalbėti aiškiai ir suprantamais žodžiais. Beje, labai dažnai žmonės geba pateikti informaciją, tačiau negirdi, ką kalba kiti. Taigi reikėtų žinoti ir taikyti aktyvaus klausymosi metodus, kad darbo kokybė būtų geresnė. Ne antraeilis dalykas šiame procese yra ir suinteresuotumas – noras išgirsti kolegos nuomonę bei diskutuoti.

Tarp kartu dirbančių kolegų turėtų būti kuriami ir palaikomi geri tarpusavio santykiai:

- padedama vienas kitam;
- nesiekiama asmeninės naudos kolegų sąskaita;
- pasitikima vieni kitais, atvirai išsakoma asmeninė nuomonė;
- nesmerkiamos kitų klaidos, bet stengiamasi padėti rasti būdų jų ištaisymui;
- įvertinamos besimokančių pastangos;
- nevengiama konfliktų, jie sprendžiami konstruktyviai.

Iš tiesų nėra paprasta žinoti ir gebėti taikyti visus metodus, išsiugdyti įgūdžių, būtinų vienam ar kitam vaidmeniui komandoje atlikti. Svarbiausia, kad bendruomenės nariai norėtų dirbti kolektyviai, būtų nuolat besidomintys ir besimokantys, nesibaimintų paprašyti kolegų pagalbos, išsakyti savo nuomonę viešai, ją argumentuoti ir ieškoti kompromisų. Be abejo, atsiradus nepalankiai situacijai, tai neturėtų būti sąlyga naujai komandai formuoti. Visgi konkretaus vaiko vidutinės priežiūros metu tik individualiai dirbantys asmenys vargu, ar suteiktų visas paslaugas, kurių reikia vaikui.

Komandinė veikla yra našesnė, lankstesnė, greitesnė ir užtikrina vaikų interesus. Taip pat reikia daug mažiau sąnaudų, tobuliau planuojama ir organizuojama veikla, priimami kokybiškesni sprendimai bei palaikomi geresni tarpusavio santykiai. Kūrybiškumas, naujoviškas mąstymas ir komandinis darbas yra pagrindinės sėkmingo pokyčių valdymo galimybės, kad organizacija dirbtų stabiliau ir kokybiškai.

MODEL "WORK WITH JUVENILE DELINQUENTS AT SOCIALISATION CENTRES FOR CHILDREN. APPLICABILITY OF THE NORWEGIAN EXPERIENCE TO LITHUANIA" SUMMARY

The model is developed within the framework of implementation of project **"Improvement of work with juvenile delinquents in virtue of application of a medium-level supervision measure and training of professional competences with reference to Norwegian experience"**, as funded in accordance with the European Economic Area (EEA) and Norwegian Financial Mechanisms under the subsidies scheme "Transfer of experience and strengthening of cooperation among local, regional and Euro-regional partners in Lithuania".

Information on the Fund

The Project is funded in accordance with the European Economic Area (EEA) and Norwegian Financial Mechanisms under the subsidy scheme Transfer of Experience and Strengthening of Cooperation among Local, Regional and Euro-regional Partners in Lithuania and Norway (hereinafter – the Cooperation Fund, Fund). The aim of the Fund is to transfer and promote cooperation between the Lithuanian and Norwegian local, regional and Euro-regional partners, thus contributing to the enhancement of regional policy in Lithuania.

About the Project

In 2009, VšĮ "Globali iniciatyva psichiatrijoje" (GIP), together with its partners from Lithuania – the Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania (responsible authority – the Centre for Special Needs Education and Psychology) – and from Norway – Sagene neighbourhood of the city of Oslo (responsible authority – the Child Welfare Service) filed an application to the Cooperation Fund for the funding of project "*Improvement of work with juvenile delinquents in virtue of application of a medium-level supervision measure and training of professional*

competences with reference to Norwegian experience". The funding was received and implementation of the project commenced on October 2009; completion of the Project – September 2010.

The need to apply for and implement a project of such a type originated from earlier GIP projects implemented in the area of improvement of child and adolescent mental health, protection of their rights and interests, socialisation and integration[13]. In Lithuania, community assistance measures available for children with behavioural and emotional disorders are neither effective nor directed towards individual needs of a child. Though the system of child re-socialisation (minimum- and medium-level supervision of children) has been reformed, not all objectives raised by the system in relation to the protection of the rights and legitimate interests of the child have been achieved so far. Insufficient competences of teachers to work with unmotivated, delinquency-prone children who avoid school as well as teachers' negative attitude towards schoolchildren with learning difficulties are mentioned among the weaknesses of the Lithuanian education system[14]. At the same time, a strategic plan implemented in Norway in 2003-2008[15] provides for more than 100 various measures implemented by different departments on different levels, various professionals and service providers, all being aimed at the improvement of child and adolescent mental health. This plan clearly defines efforts to combine activities of different institutions for the improvement of child and adolescent mental health, provides for healthiness/

[13] In 2006, in cooperation with the Children's Rights Protection Ombudsman Office and other non-governmental organisations operating in the area of human rights, GIP implemented monitoring project Children's Rights Situation in Residential Care and Education Institutions and drew up an extensive situation analysis which revealed a number of system's defects and urged to tackle the identified problems.

In 2007 – 2009, within the framework of project "Child and adolescent mental health in the enlarged EU - development of effective policies and practices", GIP and the Children's Rights Protection Ombudsman Office conducted a research into the situation of children whose parents are placed in residential care institutions (psycho-neurological clinics), protection of the rights and legitimate interests of such children, the need for support measures to children and their families and opportunities for providing the support.

[14] Programme "Bringing out-of-school children back to schools", as approved by the Resolutions of the Government of the Republic of Lithuania on 7 December 2008.

[15] The Government's strategy-plan for children and adolescents' mental health…together on mental health" (2003).

wellness and prevention, strengthening of family and child's abilities to overcome challenges.

The objective of the Project – with reference to the successful Norwegian experience in the field of resocialisation of children, to initiate competence training in professionals, closer inter-sectoral cooperation in Lithuania and introduction of advanced work methods in the context of medium-level supervision of children.

Problems addressed by the Project – ineffectively functioning system of resocialisation of delinquent children. Project activities are aimed at contributing to the reform of the system of resocialisation of juvenile delinquents[16] with reference to long-term experience of the Kingdom of Norway and adapting it to the Lithuanian situation.

Implementation of the Project includes several main activities. During the Project, a get-to-know visit was organised to the Kingdom of Norway in order to get familiar with the Norwegian practice and experience in the area of work with juvenile delinquents.

Within the framework of the Project, "Analysis of the situation, factors and causes contributing to delinquency in children prescribed a medium-level supervision measure" ("the Survey") was conducted with the view to collecting data on the activities of socialisation centres for children (SCC) and factors contributing to repeated placement of children with such centres. In addition, the Survey aimed at the identification of systematic reasons determining a situation when young individuals fail to adapt their skills, resist negative external influences and thus repeatedly commit crimes after they leave socialisation centres.

One more activity of the Project is this special publication containing a recommendatory model for the communication and cooperation between responsible authorities and individuals in the context of prescribing and enforcing medium-level supervision measures for children. The model "Work with juvenile delinquents at socialisation centres for children. Applicability of the Norwegian experience to Lithuania" is intended to representatives from central and executive authorities, local administration, protection of child rights, education assistance professionals, teachers, representatives and employees of SCCs as well as other stakeholders directly involved in the processes of child education, socialisation and integration.

[16] The term "juvenile delinquents" refers to children with behavioural problems.

II. Medium-level supervision of children. Review of the situation of prescribing the measure

Socio-cultural, economic and political changes and their impacts on various social groups are more and more often analysed in Lithuania. According to many authors, any changes have some impact on the resistance and viability of a family, security of mutual care and education functions and, what is of the utmost importance, on the successful process of children socialisation. Children behaviour, which goes beyond the norms acceptable to the society within the past years, is a focal problem faced by families, schools or society members. Delinquent behaviour usually manifests during adolescence and is associated with identity formation in personality development, active socialisation of personality and role taking.

The Law of the Republic of Lithuania on Minimum- and Medium-Level Supervision of Children ("the Law") was approved on 28 June 2007. The Law is indented to create a system that would help to correct deviant behaviour in children by providing social, educational, psychological, special needs education and other assistance. The system is consistent with international standards (regulatory norms) and constitutes an important part of the system for protection of children rights and their welfare. Likewise, legal preconditions are created for more effective tackling of problems relating to complex assistance delivery to juveniles, creation of more favourable conditions for the socialisation process of delinquency-prone children. The Law lays down the principles for the minimum and medium-level supervision of children, the measures of minimum and medium-level supervision of children, the grounds and procedure for prescribing, extending, amending and withdrawing these measures and also the fundamental provisions for applying medium-level supervision of children.

A socialisation centre for children (SCC) is a comprehensive school implementing medium-level supervision of children and primary, basic and secondary education and/or primary vocational training programmes. The purpose of the SCC is to ensure high-quality education of children placed in the SCC, deliver educational assistance and other services to

children with the view to achieving positive changes in their behaviour, developing values and social skills that would help children become decent, independent and responsible people and preparing children for independent life in the society. As of 2010, there are 7 socialisation centres for children functioning in Lithuania. Some of them have been reorganised from special children's education and care residencies.

A measure of medium-level supervision of children means placement with the residential-type socialisation centres for children. Medium-level supervision may be imposed on: a child who has committed an act containing indications of a crime or criminal offence but who, at the moment of committing it act, has not yet reached the age from which he is held liable under the Criminal Code of the Republic of Lithuania; a child who repeatedly commits administrative violations of law but has not been imposed an administrative penalty in accordance with the Code of Administrative Violations of Law of the Republic of Lithuania; a child who showed no positive behavioural changes after application of minimum supervision measures. In addition, a child may be transferred to a socialisation centre for children in cases stipulated in the Criminal Code of the Republic of Lithuania when a prescribed measure with an educational dimension involves transfer to a special education institution. This measure may be prescribed for a period of no more than 3 years before the child reaches the age of 18. The minimum age for children to be admitted to socialisation centres is 14 years. Younger children may be placed with a socialisation centre for children if their behaviour poses a real threat for the life, health or property of other people.

As of 1 August 2010, there were 185 children residing and studying at SCCs in total. Statistical data demonstrates insignificant year-to-year variability of the number of children prescribed medium-level supervision.

National and international legislation maintains that residential placement of minors in institutions restricting their freedom should last for a minimum necessary time. It should be noted that provisions of the Law allow extension or early withdrawal of the medium-level supervision measure, taking into account the changes in child's behaviour and his preparedness for returning to the society. The term of medium-level supervision was extended to 9 children in 2009 and to 10 children within the first semester of 2010; medium-level supervision was wit-

hdrawn prior to expiration of the term only to 7 children in total over both periods at issue.

It's worth noting that nearly one fifth of the children (17%) have been prescribed medium-level supervision for a maximum (3-year) period in Lithuania. Such data leads to a conclusion that the process of (re)socialisation and social reintegration for children residing and studying in socialisation centres lasts too long. Therefore, it is necessary to improve the effectiveness of cooperation of all parties involved in the process and make support for children more efficient.

III. Cooperation in the context of medium-level supervision of children

With a view to achieving the objective of medium-level supervision of children, it is necessary to ensure that the process of child's medium-level supervision and social reintegration would be based on the cooperation and mutual assistance among all parties involved in the process, local communities, non-governmental organisations, state and municipal institutions, agencies, companies and organisations.

Analysis of the practices of Lithuanian institutions involved in the process of medium-level supervision of children and comparison of such practices with the Norwegian practices in the area of child (re)socialisation reveal the lack of coordination and active cooperation of institutional efforts.

1. Inter-institutional cooperation

It should be noted that the Law does not explicitly regulate the enforcement of medium-level supervision of children, the cooperation between SCC and other institutions involved in the enforcement of medium-level supervision, powers of the institutions and coordination of their activities. Article 21 of the Law provides for the following functions of a SCC: to ensure proper implementation of medium-level supervision imposed on a child and protection of child's rights and legitimate interests; to create family-similar environment for a child in

conformity to his or her age, gender, health and maturity level; to prepare a child for independent living and reintegration into the society; etc. Article 25 § 2 of the Law stipulates that in performance of their duties SCC staff members shall cooperate with child's legal representatives, administration of the local authority, children's rights protection officers and other units of local authority's administration, other legal and natural persons. Removal of a child from the place of residence for the term of prescribed medium-level supervision does not transfer full responsibility onto the SCC for the implementation of effectiveness of the medium-level supervision measure. The administration of local authority of the child's place of residence (director of the administration or his authorised persons, relevant units of local authority's administration) and other competent institutions at the child's place of residence should actively participate in the implementation of medium-level supervision of the child, tackling of issues arising in the process of implementation, etc. Children's rights protection office, territorial police office and other competent institutions of the local authority in which territory a socialisation centre for children is located should also share in the implementation of child's medium-level supervision. Effectiveness and success of the cooperation depend on both objective and subjective reasons (attitude towards a child with behavioural problems, objective of the medium-level supervision measure, etc.).

Interviews with children placed with SCCs, as taken within the framework of the Survey, revealed that more than a half of children (56.6%) had contacts with children's rights protection officers before being transferred to the SCC; however, only 32.1% of children said that children's rights protection officers had helped them. Likewise, the vast majority of children residing in SCCs (84.9%) indicated being detained and brought to a territorial police office before their transfer to the SCC. Unfortunately, the question whether police officers tried to help them was answered in the negative by the vast majority of children (78.3%).

When asked about the measures required with a view to avoiding repeated placement of a child to a SCC, SCC's staff members pointed out, inter alia, consistent control and prevention pursued by law enforcement institutions (37.5%) and child's inclusion into preparation and implementation of preventive and other projects (31.9%). According to the SCC's staff members, territorial police offices play quite an important

role in the implementation of measures aimed at avoiding repeated placement of children to SCCs (48% of the respondents indicated (fully) agreeing with this opinion). On the other hand, when asked about institutions (persons) most of all responsible for the measures required to prevent repeated placement of children to SCCs, the SCC's staff members indicated children's rights protection office to be the main institution for this purpose (60%, i.e., the second by importance after parents, guardians and care homes (72%)).

An ongoing, active, initiative and well-meant cooperation among all related state and municipal institutions is a must for the achievement of the objectives of medium-level supervision of children and SCCs activities.

2. Cooperation with legal representatives

The child's parents are the legal representatives upon whom the priority (exclusive) rights and duties in respect of the child are vested upon. The parents' rights and duties to educate their children are of a personal nature, directly related to the person of the parents, and thus cannot be transferred to other persons. A father's or mother's surrender of the rights and duties by his or her underage children shall be null and void. Actions (omissions) of the parents neglecting their duties in respect of their children shall be deemed contradictory to law.

The Survey conduced by GIP demonstrated that 50.9% of children lived with their parents before their transfer to a SCC; 8.5% of children lived with the guardians and 39.6% – at children care homes; 59.4% of children had good relations with the parents (guardians, foster parents) and other family members; parents (guardians, foster parents) of 84% of children took due care of their children and supported them.

Imposition of the medium-level supervision measure, i.e., placement of a child apart from his/her parents (guardians/foster parents) does not release the latter from their duties in respect of the child. In order to implement the tasks and principles of medium-level supervision of children set up in the Law (Articles 3 and 4) and ensure effectiveness of the measure, and successful (re)socialisation of the child, it is of the utmost importance to ensure active participation of the legal representatives of the child in the implementation of medium-level supervision and proper fulfilment of their duties.

Analysis of the interviews with children placed with SCCs shows insignificant changes in the nature of child-parents (guardians, foster pa-

rents) relations during child's placement in the SCC: 45.3% of children indicated having very good relations; 23.6% of children said their relations with the parents were so-so and 20.8% said they were good, but the relations between children and their legal representatives were insufficiently actively supported or strengthened: 38.7% of children indicated often calling their parents (guardians, foster parents) (4-5 times per month) and 35.8% of parents (guardians, foster parents) said often calling their children; 18.9% of children indicated never calling their parents and 22.6% of parents (guardians, foster parents) indicated never calling their children; 32.1% of children indicated never receiving letters from their parents (guardians, foster parents) and 31.1% indicated never writing to them; 57.5% of children indicated never receiving parcels from their parents (guardians, foster parents); 30.2% of children never go on holiday; 26.4% of children never meet their parents (guardians, foster parents) at the socialisation centre.

A problematic pattern of the relations between children and their legal representatives is reflected in children's answer to the question about the persons they apply to for help. 37.7% indicated never applying to their parents (guardians, foster parents); 23.6% said they applied often (4–5 times per month); 18.9% answered "very often" (3–4 times per week).

Taking into consideration that the medium-level supervision measure, i.e., removal of the child from his/her legal representatives, is defined in time and its term (withdrawal prior to expiration or extension of the measure) is determined by child's behaviour, harmonious relations between the child and the parents (guardians, foster parents) are assumed to be one of the preconditions for positive changes in child's behaviour. In order to maintain child's relations with the legal representatives and ensure child's returning to his/her favourable environment, it is necessary to ensure active participation of child's legal representatives in the implementation of the medium-level supervision measure and positive changes in child's environment by providing legal representatives with support and assistance or initiating, where necessary, imposition of liability, and through active cooperation between SCC and child's legal representatives, competent institutions, agencies and organisations.

3. Cooperation with the social partners

The Survey conducted during the Project has also revealed the need for strengthening inter-institutional cooperation. According to inter-

views with SCC's staff members, there is insufficient understanding among the staff members and between SCC and other stakeholders. 29.2% of the respondents name the lack of inter-institutional cooperation as an obstacle to the enforcement of the Law on Medium-Level Supervision. The Survey has revealed the lowest effectiveness and efficiency of cooperation with local communities, local authorities and non-governmental organisations. Therefore, SCCs should be more active in the cooperation sphere which is not of a departmental, official or other institutional nature; socialisation centres should actively look for the social partners themselves and implement social and other preventive projects in cooperation with the social partners.

Around 70% of the respondent staff members of SCCs shared the opinion that closer cooperation with partners (governmental and non-governmental organisations) could serve as an efficient factor contributing to more effective implementation of the child's medium-level supervision measure.

4. Intra-cooperation of staff members of socialisation centres f or children

Article 25 § 1 of the Law stipulates that SCC staff members are required to deliver high-quality assistance according to the child's needs, know individuality of the child, develop his/her skills, take care of child's education, encourage maturity of his/her personality, train professional skills, create conditions for child's self-expression, respect child's rights and improve staff's qualifications on a regular basis. Implementation of the above-mentioned requirements depends not only on personal properties and professional skills, but also on a clear distribution of responsibilities and effective methods of work.

4.1. Team work

All the staff members of SCCs covered by the Survey unanimously agree that ability of employees in institutions of such a type to work in a team is one of the key factors contributing to more effective implementation of the child's medium-level supervision measure. Yet, with regard to difficulties faced at work, as many as 46.8% of the respondents pointed out insufficient knowledge and skills of the staff

members required for the work at socialisation centres for children; 22.2% indicated insufficient cooperation among the members of the children socialisation centre community.

First, it must be noted that team work is a part of in-home culture of an institution encouraging every worker to understand the benefits of collaborative planning, organisation, performance of tasks and decision making. SCC's teams could be formed on a fixed-term or standing basis or classified by the objectives raised to the team. Taking into account that contents of the activities of SCCs are not confined to the organisation of education process, informal child education and delivery of education assistance and other services according to individual needs of a child, objectives raised to the team may be very different.

Organisation of team work is a complicated process comprised of multiple stages with different specifics of contents and significance in each organisation. It is quite difficult for SCC teachers to be active team members, but it is a must. Taking into account the changes of contemporary society and specific audience of SCC residents, team work among the teachers and with other community members in inevitable. First of all, it is important because freedoms of children are restricted in this institution and children must be monitored on an ongoing basis. Then information is shared with team masters, education assistance professionals or administration representatives if there are any doubts as to the security or health of children. Positive evaluation of a child is also very important in parallel with assisting him to recover learning motivation through activities that the child is good at or interested in. Information of such a type should be available to all colleagues with a view to more effective organisation of their activities and application of methods helping children achieve success.

Properly organised and implemented team work is one of the leading factors in any organisation determining effective implementation of organisation's activities and objectives.

4.2. Knowing of and adherence to general and professional ethics

In the light of team or individual work with children in socialisation centres, emphasis should be placed on the knowledge of and adheren-

ce to the norms of general and professional ethics with a view to achieving overall objectives of the centre and ensuring effective and proper education and socialisation of children in socialisation centres.

Work with children requires maintaining and fostering immediate and personal relations. Accordingly, this requires adherence to high ethical (both general and professional) standards. In complicated situations requiring complicated decision making, it is often necessary to comply not only with legal provisions but also with ethical standards which envisage certain conduct guidelines to be followed in the analysis and evaluation of human behaviour.

SCC staff members, the vast majority of which consist of educational workers, are imposed particularly high professional requirements, as the object of their work involves a child, his development and socialisation. A special emphasis should be placed on the specific needs of SCC children, i.e., children badly lacking direct human contacts, understanding, sympathy, support, etc., to be satisfied by SCC professionals.

As activities of the representatives of social professions have to do with "how to help" issues, some postulates of their ethics include many requirements of work, daily life and communication ethics. It is important to have the principal requirements of professional ethics as inner guidelines of SCC professionals. Only professionals (team members) with well-developed feelings of professional consciousness, duty and responsibility will be able to communicate in an open and honest manner, settle conflicts and sacrifice their own interests to the benefit of the team in order to implement generally set tasks.

IV. Summary conclusions and recommendations

Inter-institutional cooperation

A measure of medium-level supervision of children means education of children with behavioural problems and provision of high-quality and complex assistance at SCCs by removing a child from the negative environment for a certain period of time. SCCs bear primary responsibility for the enforcement of medium-level supervision of children. Yet, the SCC is

not solely responsible for the effective implementation of this measure. Active, ongoing and well-meant cooperation between SCC and all state and municipal authorities related to the enforcement of medium-level supervision of children as well as their cooperation among themselves is one of the main preconditions for effective medium-level supervision of children. Taking into account the territorial principle of work of some state and municipal institutions and also the fact that a child leaves his place of residence for the term of medium-level supervision, it is very important to ensure that institutions would not withdraw from the participation in the process of implementing medium-level supervision of children.

Cooperation between local authority's administration in the child's place of residence and SCC whereto the child is transferred should start from a decision to prescribe the medium-level supervision measure. This would create conditions for more successful term of child's adaptation at SCC and settlement of other child-related issues.

Cooperation with legal representatives

It is a must for legal representatives to participate in the implementation of medium-level supervision of the child and cooperate with SCC, other state and municipal institutions. Children and their legal representatives should be aware of high-quality assistance available for them during the term of medium-level supervision and upon returning of the child from the SCC.

During the period of child's stay at a SCC, a particular emphasis should be placed on the maintenance (reestablishment) and strengthening of relations between a child and his/her legal representatives, except for cases when this is contradictory to the child's interests. SCCs should actively react to withdrawal of child's legal representatives, shirking performance of their duties and inform to this effect competent state and municipal institutions as well as share in the settlement of this problem.

Cooperation with the social partners

Outcomes of successful partnership collaboration include new experiences, new activities and programmes, creation and promotion of new traditions, effective project activities. Projects give an opportuni-

ty to SCC's staff members to participate in qualification improvement events, offer useful after-school activities for children or acquisition of necessary sports and other equipment. Partnership of non-governmental organisations and contacts with local communities, foreign partners, volunteers or students – all this represents opportunities which have been used by SCCs to a limited extent so far.

Creating environment in SCC and relations with children close to their cosy home environment increases chances for successful results. Though SCCs are closed-type institutions, children should not be isolated from the society. Properly selected project partners will prevent social exclusion among children or from other groups of society and, on the contrary, assist children in faster integration to the society.

Intra-cooperation of SCC staff members

For many people it is quite difficult to work in a team. Yet, these skills may be attained by participating in practical workshops, analysing relevant literature or otherwise improving problem tackling, communication, negotiation and conflict management skills. Joint efforts of SCC staff members are directly related to work results of the institution. Effective team work requires pre-agreement among the staff members about the fundamental factors determining successful results: work design, composition, resources, management, obligations of team members, decision making and assessment of work outcomes.

There is no team that could exist without communication which is understood as the transfer and understanding of meaning. Team members should use the feedback to summarise the information they receive or decisions they make. It is not easy to know all the methods and how to apply them. What is of the utmost importance, is the will of community members to work in a team, keep being interested and learning, not to be afraid of asking for colleagues' help, openly express their opinion, give reasons for it and look for compromises.

Team work is beneficial in terms and productivity, flexibility, expeditiousness and protection of child interests. In addition, it requires significantly less costs, contributes to better planning and organisation of activities, adoption of more efficient decisions and maintenance of better mutual relations. Creativity, innovative thinking and team work constitute the main opportunities for successful change management, concurrently ensuring stability and high-quality results of the organisation.

Literatūra

Norminiai aktai

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (Žin., 1996, 33–807)

Lietuvos Respublikos vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas (Žin., 2007, 80–3214; 2010, Nr. 31-1473)

Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (Žin., 2006, Nr. 17–589)

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. 1983 „Dėl Bendrųjų vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2002, 120–5415; 2009, Nr. 145–6437)

Lietuvos Respublikos policijos generalinio komisaro 2009 m. gruodžio 1 d. įsakymas Nr. 5–V–893 „Dėl viešosios policijos prevencijos padalinio specialisto (nepilnamečių reikalų policijos pareigūno) tarnybinės veiklos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2009, Nr. 145–6476)

LR Švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d.įsakymas Nr. 1667 “Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. Nr. 24-896)

Kita literatūra

Lepaitė D., Projektų rengimo metodika ir valdymas, Kaunas, 2008.

Nevyriausybinių organizacijų veiklos efektyvumo tyrimo metodika. Organizacijų vystymo centras/ Baltijos partnerystės programa, Vilnius, 2001.

Stoškus V., Partnerystė sprendžiant konfliktus, Vilnius: Rosma, 2004.

Žalimienė L.,Vaikų socialinės globos kokybė ir jos vertinimas, Vilnius, 2007.

Želvys R., Bendravimo psichologija, Vilnius, 1995.

Mozūraitė V., Profesinė etika, Vilnius: VU KF, 2001.

Vyšniauskienė, D., Minkutė, R., Socialinės veiklos profesinė etika, Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 2008.

Robbins St. P., Organizacinės elgsenos pagrindai, Kaunas, Poligrafija ir informatika, 2001.

LIETUVOS SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ ETIKOS KODEKSAS. Lietuvos socialinių darbuotojų asociacija, Vilnius, 1998.

EUROPOS PSICHOLOGŲ PROFESIONALŲ ASOCIACIJŲ FEDERACIJOS ETIKOS PRINCIPAI. Prieiga prie interneto: http://bioetika.sam.lt/index.php?1708616427

Vaikų teisės. Nuostatų įgyvendinimas, Vilnius, 2002.

Modelis „Darbas su prasižengusiais nepilnamečiais vaikų socializacijos centruose. Norvegijos patirties pritaikymas Lietuvai“ parengtas įgyvendinant Europos ekonominės erdvės (EEE) ir Norvegijos finansinių mechanizmų įgyvendinimo subsidijų schemos „Patirties perdavimo ir bendradarbiavimo ryšių tarp vietinio, regioninio ir euroregioninio lygio partnerių Lietuvoje ir Norvegijoje stiprinimas“ finansuojamą projektą „Darbo su delinkventinio elgesio vaikais, taikant vaiko vidutinės priežiūros priemonę, tobulinimas ir specialistų kompetencijų ugdymas pasitelkiant Norvegijos patirtį“. Tai specializuotas leidinys, kuriame pateikiamas rekomendacinis atsakingų institucijų bei asmenų bendravimo ir bendradarbiavimo modelis vykdant vaiko vidutinės priežiūros priemonę. Leidinys skirtas centrinės ir vykdomosios valdžios, vietos savivaldos atstovams, vaiko teisių apsaugos, švietimo pagalbos specialistams, pedagogams, VSC administracijos atstovams ir darbuotojams, o taip pat kitiems socialiniams partneriams, tiesiogiai dalyvaujantiems vaikų ugdymo, resocializacijos ir integracijos procesuose.

Tiražas 200 vnt.
Išleido UAB „Nestandartiniai.LT“